

HACZİ CAİZ OLMAYAN ŞEYLER (1)

Y A Z A N :

Doçent Dr. Baki KURU

Kaide olarak, borçlunun mamelekî bir kıymeti haiz olan her şeyi borç için hacze konu teşkil edebilir, yani haczedilebilir. Buna mukabil, mamelekî bir kıymeti haiz olmayan şeylerin, ezcümle mektuplar, aile fotoğrafları ve diplomaların haczi caiz değildir.

-
- (1) **Bibliyografya :** ANSAY, Sabri Şâkir : Hukuk İcra ve İflâs Usulleri, 4. Bası, Ankara 1956. AYTEMİZ, Abdullah; Takip hukuku ile alâkalı Temyiz karar ve içtihatları, Ankara 1944. BELGESAY, Mustafa Reşit : İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, 4. Bası, İstanbul 1954, cilt I. BERKİN, Necmeddin : Haczi caiz olmayan eşya ve alacaklar (İstanbul Barosu Dergisi 1957/5 s.113-124). BLUMENSTEIN, Ernst : Handbuch des Schweizerischen Schuldbetreibungsrechts, Bern 1911. BGE : Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts. FAVRE, Antoine : Schuldbetreibungs-und Konkursrecht, Freiburg Schweiz 1956 (Tercüme : E. Steiner). FRITZSCHE, Hans : Schuldbetreibung, Konkurs und Sanierung nach Schweizerischem Recht, 1. Cilt, Zürich 1954. GÜRSEL, Nurettin : İcra ve İflâs Kanunu ve Tatbikatı, Ankara 1958. JAEGER, Carl : Das Bundesgesetz betreffend Schuldbetreibung und Konkurs, 3. Bası, Zürich 1911, Cilt I. JAEGER Carl - DAENIKER, Marta : Schuldbetreibung und Konkurspraxis der Jahre 1911-1945, 1. Cilt, Zürich 1947. KORKUD, Halit : Haciz edilen gayrimenkullerde meskeniyet iddia ve şikâyetleri (İstanbul Barosu Dergisi 1944/4 s.193-195). LORETAN, R. Haczi kabil olmayan meslek eşyası (İstanbul Barosu Mecmuası 1945/10 s.546-552; tercüme : F. Arif Aras). OLGAÇ, Senai - KÖYMEN, Haydar : Kazai ve İlmî İçtihatlarla Türk İcra ve İflâs Kanunu ve ilgili mevzuat, İstanbul 1960. NEDİMOĞLU, Kevnî : Notlu ve İçtihatlı İcra ve İflâs Kanunu, Ankara 1958. POSTACIOĞLU, İlhan E. : İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1958 (Bu kitabın 1962 yılında ikinci baskısı çıkmıştır. Makalemizde eserin birinci baskısına atıf yapılmaktadır). REICHLIN, Georg : Der vollstaendige Ausschluss der Pfoendbarkeit, Freiburg-Schweiz, 1945. STOCKMANN, Heinrich : Der Schuldnerschutz im Schweizerischen Vollstreckungs-und Sanierungsrecht, Freiburg-Schweiz 1940.

Borçlunun mamelekî bir kıymeti haiz olan mal, alacak ve hakları, onun alacaklılarına karşı bir nev'i teminat teşkil eder ve bu sebeple alacaklılar tarafından borç için haczettirilebilir. Ancak, bir takım insanî düşünceler ve âmme intizamı mülâhazası ile, borçlunun mamelekî bir kıymeti haiz olan bir kısım mal, alacak ve haklarının haczinin caiz olmadığı kabul edilmektedir (İcra ve İflâs Kanunu - İİK - m. 82 ve 83). Burada hâkim olan düşünce, borçlunun ve ailesinin yaşaması ve iktisadî mevcudiyetini devam ettirebilmesi için muhtaç bulunduğu malların borçlu yedinde bırakılmasını temin etmektir. Borçlunun ve ailesinin yoksulluğa düşmemeleri, ni temin etmek gibi insanî düşüncelerin yanında, onun Devletin sosyal yardımına muhtaç bırakılarak alacaklıların netice itibariyle Devlet mallarını haczettirmiş olmaları gibi durumlara sebebiyet verilmemesi için, bir kısım malların haczinin tamamen veya kısmen caiz olmadığı bugün hemen her hukuk sisteminde kabul edilen bir esastır (2).

Haczi caiz olmayan şeyler hakkındaki hükümler ilâmsız icrada (İİK m. 82, 83), ilâmlı icrada (İİK m. 41) ve ihtiyati hacizde tatbik olunur. Fakat, haczi caiz olmayan şeyler yalnız ferdî (cüz'i) icrada değil, aynı zamanda küllî icrada (iflâsta) da bahis konusudur. İİK m. 184'e göre, müflisin haczi caiz olmayan malları iflâs masasına girmez.

Haczi caiz olmayan şeyleri iki bölümde inceleyeceğiz : 1 - Tamamen ve 2 - Kısmen haczi caiz olmayan şeyler.

Ş. 1 — TAMAMEN HACZİ CAİZ OLMAYAN ŞEYLER

Bu bölüme giren mal, alacak ve hakların tamamının haczi caiz değildir. Tamamen haczi caiz olmayan şeyleri de üç alt bölümde inceleyeceğiz :

1 - Maddî hukuk bakımından kabili devir olmadıkları için haczi caiz olmayan şeyler. 2 - İİK m. 82'ye göre tamamen haczi caiz olmayan şeyler. 3 - Özel kanunlara göre haczi caiz olmayan şeyler.

(2) Bak. ezcümle : Alman Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu (ZPO) § 811, 850 ve 851; İsviçre İcra ve İflâs Kanunu m. 92, 93, Fransız Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu m. 581, 592, 593.

A) Maddî hukuka göre kabili devir olmadıkları için haczi caiz olmayan şeyler :

Maddî hukuka göre kabili devir olmayan mal ve haklar, aynı zamanda kabili haciz de değildirler. Buradaki kabili devir olmama vasfının kanun icabı olması lâzımdır. Tarafların kendi anlaşmaları gereğince gayrı kabili devir olarak kabul ettikleri meselâ bir alacak, kabili hacizdir. Zira, bu halde devredilememe vasfı kanun icabı değildir (3).

Kanundan dolayı gayrı kabili devir oldukları için, hacizleri caiz olmayan başlıca şeyler şunlardır : Münhasıran şahsa bağlı haklar (Medeni Kanun - MK - m. 23), manevî tazminat talepleri (MK m. 85, Borçlar Kanunu - BK - m. 47, 49) (4), kocanın karısının mal birliğindeki malları üzerindeki intifa hakkı (MK m. 197), ana babanın çocuk malları üzerindeki intifa hakkı (MK m. 280, 314), aile yurdu ve müstemilâtı (MK m. 341; İİK m. 137, 246), sükna hakkı (MK m. 748), diğer irtifak hakları (MK m. 753), ölünceye kadar bakılma alacaklısının hakkı (BK m. 519) ve hizmet akdinden mütevellit hizmet alacakları (BK m. 320) gibi (5).

Yargıtay, memlekete ithali memnu olan bir eşyanın haczedilemeyeceğine karar vermiş bulunmaktadır (6). Kararın gerekçesi, ithaline müsaade edilmeyen her hangi bir eşyanın memleket dahilinde satılmasına maddeten imkân görülememesidir. Fikrimizce kararda isabet yoktur. Borçlunun ithali yasak olmasına rağmen ithal edip kullandığı ve hattâ gizli olarak başkalarına devredebildiği mamelekî kıymeti haiz olan bir eşyası haczedilebilmelidir. Zira, burada ithali yasak olan malın ancak alenen (meselâ bir ma-

-
- (3) Bunun bir tek istisnası için bak. BK m. 510 fık. II ve İİK m. 82/8.
(4) Belgesay s. 172; Jaeger m. 92/20 s. 273; Postacıoğlu s. 248-249. Ancak, miras açıldığı zaman manevî tazminat iddiası kabul edilmiş veya bu hususta dâva açılmışsa, manevî tazminat talebi mirascıya intikal edeceğinden (MK m.85 f. II), bu halde manevî tazminat taleplerinin başkasına devrinin ve dolayısıyla haczinin de caiz olması gerekir. Karş. Ansay s. 95 ve H. Veldet Velidedeoğlu, Aile Hukuku, 4 üncü Baskı, İstanbul 1960 s. 34.
(5) Karş. Fritsche s. 186; Reichlin s. 132 - 144.
(6) Yargıtay İcra ve İflâs Dairesinin 10.3.1949 gün ve 949/1 - 1082 sayılı kararı (Olguç-Köymen No. 1840).

ğazada) satılması yasaktır (7). Borçlunun bu malı gizlice satıp devretmesi mümkün ve muteberdir. Şu halde, burada bir malın kanundan dolayı devredilememesi bahis konusu değildir. Eğer, ithali yasak olan o mal borçlu elinde bırakılmayarak müsadere edilir ve müsadere keyfiyeti malı devralan üçüncü şahıslar hakkında da tatbik edilirse, o zaman Yargıtayın fikrine iştirak etmek mümkündür. Fakat, bildiğimize göre, ithali yasak olan bir mal, ithal eden kimseden ekseri ahvalde müsadere edilmemekte ve o kimse bunu başkalarına hususi olarak devredebilmektedir. Hal böyle olunca, borçlu elinde bırakılan ve borçlu tarafından kullanılan ithali yasak malın haczedilmesine bir mâni olmasa gerektir. Aksi halde, borçlu haczi caiz parasını, ithali yasak olan mallara yatırmak suretiyle, alacaklılarının haczinden kurtarabilirdi!

Telefon abonelerinin telefon imtiyaz hakkının (7 a) mahiyeti itibariyle kabili devir olmadığı ve bu sebeple telefon imtiyaz haklarının borç için haczedilemeyeceği Kanaatindeyiz. Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi (7 b), telefon imtiyaz hakkının abonenin borcundan dolayı haczedilebileceğine karar vermiştir. Kararın gerekçesi, bugünkü tatbikata göre doğrudur. Zira, bugün tatbikatta telefon imtiyaz hakkı serbestçe satılıp devredilebilmekte ve PTT İdaresi bu satış ve devri tasvip, hattâ teşvik etmektedir. Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi, telefon imtiyaz hakkı tatbikatta satılıp devredilebildiğine ve bu yetki telefon mukavelelerine konulduğuna göre, bu hakkın haczedilmesine bir mâni görmemiştir ve karar bugünkü tatbikatomuza göre tamamen yerindedir. Ancak, fikrimizce telefon imtiyaz hakkının satış ve devrine cevaz veren bugünkü tatbikat hatalıdır. Zira, PTT İdaresi Türkiyede telefon işletilmesini inhisarında (tekeline) bulundurmaktadır (7 c). Başka bir deyimle, PTT

(7) Hattâ, bugün bu malların alenen (özel mağazalarda) satıldığına dahi raslanmaktadır.

(7 a) Tatbikatta bu hak «telefon intifa hakkı» olarak vasıflandırılmaktadır ki, yanlıştır. İntifa hakkı, bu hak sahibinin ölümü ile son bulur (Bak. Medenî Kanun m. 721). Halbuki telefon imtiyaz hakkı mirascıya intikal eder. Bu hak, aynı bir hak olmayıp telefon abonesinin kendisine tahsis edilen numarayı kullanmasını sağlayan şahsî bir haktır. Biz buna, PTT İdaresinin inhisar (tekeli) mahiyetine uygun olarak, «telefon imtiyaz hakkı» demeyi uygun buluyoruz.

(7 b) Yg. İİD'nin 19.1.1960 gün ve 267/299 sayılı kararı (neşredilmemiştir).

(7 c) Bak. 6145 sayılı T. C. P. T. T. İşletmesi Kanunu m. 2 A.

İdaresi telefon işletilmesi bakımından bir telefon inhisar (tekel) idaresidir. Telefon ruhsatnamesi almak isteyen kimseler, bu idareye başvurur, sıraya girer ve sıraları gelince kendilerine bir telefon numarası tahsis edilir. İlgili bu numaranın kendisine tahsis edilmesi karşılığında bir ücret ödemez, yani telefon imtiyaz hakkını PTT İdaresinden satın almaz. Onun ödediği, telefon tesislerinin kurulması ve işler bir halde tutulması için lüzumlu olan masraftır.

Burada, PTT, İdaresi bir âmme hizmeti görmekte ve aynı şartları haiz vatandaşlara ücretsiz olarak bir telefon numarası tahsis etmektedir. Telefona aynı derecede ihtiyacı olan aynı durumdaki vatandaşlar arasında PTT İdaresinin bir ayırımında bulunmasına imkân yoktur. Bir kimse, haiz bulunduğu telefon imtiyaz hakkını başka birine devretmek isterse, onun o telefona artık ihtiyacı kalmamış demektir. Bu takdirde, PTT İdaresince telefon ruhsatının o kimseden alınıp, sırada bekleyen diğer ihtiyaç sahiplerine gene ücretsiz olarak verilmesi gerekir. Bu husus, vatandaşın âmme hizmetinden eşit bir şekilde faydalanmasının en basit bir icabıdır. Halbuki, tatbikatta telefona ihtiyacı kalmayan ve hattâ telefona ihtiyacı bulunmadığı halde sırf maddî menfaat sağlamak amacı ile sıraya girip telefon alan telefon imtiyaz hakkı sahibi, mukabilinde hiç bir ücret ödemediği telefon imtiyaz hakkını satılığa çıkarmakta ve PTT İdaresinin teknik imkânsızlıklar yüzünden bütün telefon isteklerini karşılayamaması sebebiyle, telefonuna yüksek bir fiyatla (bugün 2000 lira civarında) müşteri bulmaktadır. PTT İdaresi de bu gibi devirlere müsaade etmektedir. Fikrimizce, PTT İdaresinin bu şekildeki telefon devirlerine muvafakat edememesi ve boşalan telefonu sırada bekleyen yeni bir aboneye tahsis etmesi gerekir. Zira, telefon imtiyaz hakkı mamelekî bir hak olmadığından, mahiyeti itibariyle kabili devir bir hak değildir. Telefon idaresi ile abone arasındaki mukavele abone lehine hususî bir mamelek hakkı doğurmaz. Bu mukavele, aboneye telefona ihtiyacı devam ettiği müddetçe o numarayı kullanma hakkını sağlar bundan fazla bir hak sağlamaz. PTT İdaresinin telefon hakkının devrine müsaade etmesi, onun vazifesini görürken vatandaşları âmme hizmetinden eşit bir şekilde faydalandırmaması, dolayısıyla âmme hizmetinin gereği gibi görülmemesi demektir. Zira, idare telefona ihtiyacı kalmayan abonelerden telefonu istirdat cihetine gitmiyerek abonenin bu telefon üzerindeki imtiyaz hakkını bir başkasına devretmesine müsaade ederse, telefon sıkıntısı devam ettiği ve bu

sebeple telefon devri için yüksek bir fiyatın ödendiği müddetçe, nazarı olarak telefon idaresine hiç bir telefon numarası iade edilmeyecek ve yeni santraller kurulmadıkça, sırada bekleyen vatandaşlardan hiç birine telefon sırası gelmeyecek demektir. Halbuki, telefon bakımından bir tekel idaresi durumunda bulunan PTT İdaresinin, vatandaşların tekel konusu hizmetten eşit olarak faydalanmasını sağlaması gerekirdi ! PTT İdaresi bu tutumu ile, telefon devredenlere ve bilhassa bu işi kendisine meslek edinmiş olanlara haksız bir menfaat sağlamaktadır. Zira, âmme hizmetinden herkes gibi eşit bir şekilde istifadeye hakkı olduğu için, karşılığında hiç bir ücret ödemedi, sadece muayyen bir zaman evvel müracaat etmiş olması sebebiyle kendisine telefon tahsis edilen bir abone, bu telefon üzerindeki imtiyaz hakkını, hemen ertesi günü bile yüksek fiyatla bir başkasına devredebilmektedir. Bu iş, abonenin âmme hizmetine tahsis edilen bir vasıtanın satılması suretiyle haksız bir menfaat sağlaması demektir. Oysa, telefon imtiyaz hakkı abonenin münhasıran şahsî durum ve ihtiyaçları gözönünde bulundurulmuş olarak ona verilmiştir ve bu hak abonenin şahsına sıkı sıkıya bağlı olmalıdır.

Bu sebeplerle, PTT İdaresinin telefon hakkının devrine müsaade edememesi gerektiği kanaatındayız. İdare muvafakat etse dahi, yapılan devir âmme intizamına aykırı olduğundan bâtıldır (Borçlar Kanunu m. 19 fıkra II). Yalnız, abonenin telefonunu bu suretle devretmiş olması keyfiyeti, onun bu telefona artık ihtiyacı bulunmadığına bir karine sayılmalı ve telefon imtiyaz hakkı kendisinden PTT İdaresi tarafından istirdat edilmelidir. Böylece, mahiyeti itibariyle devri kabil olmayan telefon imtiyaz hakkının haczinin de caiz olmaması gerekir.

Fakat, tatbikatta aboneler telefon imtiyaz haklarını başkalarına satıp devredebildikleri ve PTT İdaresi de buna müsaade ettiği müddetçe, bu hakkın abonenin borcu için haczedilmesi de mümkün olmalıdır. Aksi takdirde, abonelerin hukukî durumu haksız bir şekilde daha da iyileştirilmiş olurdu. Zira, bir taraftan abone karşılığında hiç bir ücret ödemedi aldığı telefon imtiyaz hakkını yüksek fiyatla başkalarına satıp, böylece haksız bir menfaat sağlarken, diğer taraftan o abonenin alacaklıları bu hakkı abonenin borcu için haczettiremez denilirse, aboneye hakkı olmayan bir himaye tanınmış olacaktır ki, bunun kabulüne imkân yoktur. Bu sebeple, PTT İdaresinin telefon imtiyaz hakkının devrine müsaade

eden yanlış tatbikatı devam ettiği müddetçe, Yargıtay İcra ve İflâs Dairesinin içtihadına uygun olarak, bu imtiyaz hakkının borç için haczi caiz olmalıdır kanaatindeyiz.

B) İİK m. 82'ye göre tamamen haczi caiz olmayan şeyler :

İİK m. 82, tamamen haczi caiz olmayan mal ve haklar için 12 kalemden ibaret uzun bir liste vermektedir. Bu maddedeki, mal ve haklar, yukarıda belirtildiği üzere borçlunun ve ailesinin zaruret haline düşürülüp onların cemiyete muhtaç bir duruma sokularak, netice itibarıyla Devlet tarafından yapılan sosyal yardıma muhtaç bırakılmamaları ve borçlunun iktisadî mevcudiyetini devam ettirebilmesi düşüncelerine istinaden gayri kabili haciz sayılmıştır.

1) Devlet malları haczedilemez (İİK m. 82/1).

Devlet malları, Devletçe tarh ve cibayet (tahsil) olunan her türlü tekalif ve rüsum ile Devlete ait nukut ve esham ve her türlü menkul ve gayrimenkul eşya ve emval ve kıyem (kıymet) ve bunların hasılat ve icarâtı ile satış bedellerinden terekküp eder (1050 sayılı Muhasebeî Umumiye Kanunu m. 2).

Devlet mallarının haczedilemeyeceği hakkındaki hüküm, Devlete karşı cebri icranın yürüyememesi fikrine dayanır. Gerçekten, cebri icrayı yürüten Devlettir. Devletin bunu kendisine karşı kullanması ise, tasavvuru güç bir durumdur. Normal olarak, Devletin borçlarını rızası ile ödeyeceği farz olunur. Ödemezse ve bütçede de ödenek varsa, üst makamlara şikâyet yoluna gidilebilir. Fakat, Devlete karşı bir icra takibine girişilerek onun mallarının haczedilmesi caiz değildir. Devlet borçları için ilgili Bakanlık bütçesine gerekli ödenek konulur. Konulmamışsa, gelecek yılki bütçeye mutlaka gerekli ödenek konulmalıdır. Aksi halde, alacaklılar Türkiye Büyük Millet Meclisine şikâyette bulunabilirler.

Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi (Yg. İİD); Devlet mallarının Devlete intikal şeklini ve o mallar üzerinde daha evvel özel kişiler lehine tesis edilmiş olan rehin haklarını bile nazara almaksızın, hacze gidildiği esnada o mal Devlet malı ise İİK m. 82/1'e göre malın haczedilemeyeceğini içtihat etmiştir. Gerçekten, bir hadisede borçlu kendi mülkiyetindeki bir malı alacaklısına rehnetmiş idi. Borçlunun sonradan gaip (mütegayyip eşhastan) olması sebebiyle bu mal hazineye intikal etmiş ve alacaklı rehin hakkına

dayanarak malı paraya çevirtmek istemiştir. Yg. İİD; bu malın bundan böyle hazine malı olması sebebiyle İİK m. 82/1'e göre haczolunamayacağı gibi her hangi bir sebep ve suretle de satışı caiz olmadığı kanaatında bulunmuştur (8). Fikrimizce, Devlet mallarının haczedilmezliğini bu derece genişletmekte isabet yoktur. Rehin hakkı o mal üzerinde mülkiyet hakkı iktisap edecek herkese karşı kabili dermeyan bir aynî hak olduğuna göre, Devlete karşı da kabili dermeyandır ve alacaklının bu malın paraya çevrilmesini istemeye hakkı vardır.

Devletin mülkiyetinde bulunan Devlet ormanları (9) ve bunlardan çıkarılan ham ve yarı mamul maddeler de Devlet malı olduklarından haczedilemezler (10). Keza, Orman İdaresinin bankalarda bulunan mevduatı da Devlet malı sayıldığından, bu mevduatın da haczedilemeyeceğine karar verilmiş bulunmaktadır (11).

Vakıfların doğrudan doğruya hayrattan olan gayrimenkulleri (12) Devlet malları imtiyazından faydalandıklarından (13), bu gayrimenkuller de kabili haciz değildir. Bunun haricinde kalan vakıflar idaresine ait malî vakıfların (14) emvali Devlet malı sayılmakla beraber, bunların aynının haczedilmesine vakfın mevzu ve mefhumunun muhalif ve münafi olacağı gerekçesi ile, malî vakfa ait emvalin aynının haczedilemeyeceği ve yalnız bunların varidat ve hasılatının haczedilebileceği eski bir içtihadı birleştirme kararı ile kabul edilmiş idi (15). Fakat, Yargıtay İcra ve İflâs Dairesinin

(8) 17.10.1952 ve 4661/4198 sayılı karar (Olgaç-Köymen No. 1642).

(9) Bak. 6831 sayılı Orman Kanunu m. 4 ve 7 ve müteakip.

(10) 15. 1. 1947 gün ve 14/5 sayılı içtihadı birleştirme kararı (Resmî Gazete 9. 7. 1947 gün ve 6653 nolu).

(11) Yg. İİD'nin 3. 2. 1947 gün ve 947/3-389 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1646).

(12) Doğrudan doğruya hayrat, bedelsiz umumun istifadesine tahsis edilmiş cami, çeşme ve benzeri mallardır. Vakfın menkul malları hayrat olsa dahi, bunlar üzerinde mülkiyet hakkı mümkün olduğundan (Vakıflar Kanunu m. 14) bu menkul mallar haczolunabilir (Bak. Belgesay s. 179).

(13) 2762 sayılı vakıflar Kanunu m. 8 ve 9.

(14) Karş. Vakıflar Kanunu m. 11.

(15) 26. 5. 1935 gün ve 78/6 sayılı (Resmî Gazete : 29. 6. 1935 gün ve 3041 sayılı).

yeni bir kararında (16), «Vakıflar İdaresi umumi muvazeneye dahil olmayıp mülhak bütçe ile idare edildiğine göre, emvalinin haczi kabildir» denilmektedir.

Millî Piyango idaresine ait mallar (17) ile Çiftçi Mallarını Koruma Sandığının mevcudu (18) Devlet malı hükmünde olduklarından haczedilemezler.

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının her çeşit menkul ve gayrimenkul malları gelir ve alacakları Devlet mallarının hak ve rüçhanını haizdirler. Bunlar, emanet hesaplarında kayıtlı olanlar hariç olmak üzere, hiç bir veçhile haciz ve temlik edilemezler (19).

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunun ve kuracağı müesseselerin malları Devlet mallarının hak ve rüçhanlarını haiz olduklarından (20), bu mallar da haczedilemezler.

Amortisman ve Kredi Sandığına ait mallar da Devlet malı olduklarından (21), bunlar da haczedilemezler.

İl Özel İdarelerine ait mallar da Devlet malı sayılır ve bu sebeple haczedilemezler (22).

442 sayılı Köy Kanununun 8 inci maddesine göre, köyün orta malı kanun karşısında Devlet malı gibi korunur. Bu türlü mallara el uzatanlar Devlet malına el uzatanlar gibi ceza görür. Buna göre, köy orta malları da Devlet malı gibi haczedilemez. Bundan başka, köyün âmme hukukundan doğan alacaklarının da haczi caiz olmamalıdır (Karş. Borçlar Kanunu m. 125/3). Nitekim, köy hizmetleri için köylüden salma suretiyle toplanıp köy sandığında biriken paraların haczinin caiz olmadığına karar verilmiştir (23). Buna mukabil, köyün salma parasının İller Bankasına teminat gösterilmiş olması halinde, salma parasının İller Bankasının ala-

(16) 8. 12. 1960 gün ve 7340/7266 sayılı (Adalet Dergisi 960/2-6 sayfa : 299).

(17) 3670 sayılı Millî Poyango Teşkilâtına dair Kanun m. 12).

(18) 4081 sayılı Çiftçi Mallarını Koruma hakkındaki kanun m. 22.

(19) 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanunu m. 20.

(20) 5591 sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanunu m' 22.

(21) 6115 sayılı Amortisman ve Kredi Sandığı hakkındaki kanun m. 1. f. 3.

(22) Yg. İİD'nin 11. 1.1936 günlü kararı (Olgaç-Köymen No. 1641).

(23) 15. 3. 1940 gün ve 36 Nolu içtihadı birleştirme kararı (Resmî Gazete : 30. 5. 1940 gün ve 4522 sayılı).

çağından dolayı haczedilebileceğine karar verilmiştir (24). Köyün özel hukuktan doğan alacakları ise kabili haciz sayılmalıdır. Yg. İİD, köyün Ziraat Bankasındaki parasını köy orta malı saymamış ve özel hukuktan doğan bu alacağın haczine cevaz vermiştir (25). Bir malın köy orta malı sayılabilmesi için, o malın köyün âmme hizmetlerine tahsis edilmiş olması gerekir. Meselâ, köy halkının istifadesine tahsis edilen köye ait radyo köy orta malı sayıldığından, bunun haczi caiz değildir (26). Buna mukabil, köy hükmî şahsına ait bir kahvehane, âmme hizmetlerine tahsis edilmiş olmadığından köy orta malı olarak kabul edilmemiş ve haczedilebilmiştir (27). Zira, köye ait kahvehanenin âmme hizmetleri ile hiç bir ilgisi olmayıp, kahvehane köye sadece gelir sağlayan bir akardır.

Belediye malları bakımından 1580 sayılı Belediyeler Kanununun 19 uncu maddesi şu hükmü ihtiva etmektedir : «Belediye daire ve şubeleri, bahçeleri, umuma ait akar olmayan açık ve kapalı mahalleri emlak vergisinden müstesna olmak, belediye vergi ve resimleri ile hidematı âmmeye mahsus ve akar olmayan emval ve eşyası üzerine haciz konulamaz». Buna göre, belediyelerin âmme hizmetine tahsis edilmeyip hususi hukuk hükümlerine tâbi bulunan malları ve bunların gelirleri kabili hacizdir. Bir malın âmme hizmetine tahsis edilip edilmediğini tesbit için adı geçen kanun maddesi bazı kıstaslar vermektedir. Bir mal akar ise, yani kiraya verilen bir gayrimenkul ise ve emlak vergisine de tâbi ise, bu mal âmme hizmetine tahsis edilmemiş olup, özel hukuk hükümlerine tâbi ve kabili hacizdir. Aynı şekilde, bu malın gelirleri (kiralari) de kabili hacizdir (28). Bu tefrikè uygun olarak, belediyenin bankada bulunan parası belediye encümenince âmme hizmetine tahsis olunmak üzere yatırılmış ise, bu paranın belediyenin borçlarından dolayı haczinin caiz olmadığına (29), Gülhane Parkının çiçek bayramı

(24) Yg. İİD'nin 20.10.1951 gün ve 3581/5203 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1625).

(25) 10.9.1951 gün ve 4296/4229 sayılı (Olgaç-Köymen No. 1626).

(26) Yg. İİD'nin 31.5.1943 gün ve 1676/1781 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1628).

(27) Yg. İİD'nin 9.4.1957 gün ve 2034/2410 sayılı kararı (Olgaç - Köymen No. 1627).

(28) Karş. Postacioğlu s. 287; Olgaç-Köymen s. 658.

(29) Olgaç - Köymen No. 1630, 1633, 1634, 1635, 1636 ve Gürsel s. 92/389 daki Yg. İİD kararları.

dolayısıyla getireceği hasılat âmme hizmetine tahsis edildiğinden bu hasılatın haczinin caiz olmadığına (30), mezbaha resimlerinin (31) haczedilemeyeceğine (32), şehirler arası nakliyatı ve bu nakliyattaki ücretlerin normal seviyede tutulması maksadiyle âmme menfaat ve hizmetlerine tahsis edilmiş otobüslerin haczedilemeyeceğine (33), belediyece tanzim satışlarına tahsis olunan dükkânlar âmme hizmetine tahsis edilmiş bulduklarından bunların haczedilemeyeceğine (34) ve halkın ekmek ihtiyacını temin etmek üzere Ticaret Bakanlığınca belediye emrine tevdi olunan unların âmme hizmet ve menfaatına tahsis edilmiş olmaları sebebiyle haczedilemeyeceğine (35) karar verilmiş bulunmaktadır. Buna mukabil, belediyece bir miktar para bankaya yatırılmış ve bu paranın haczinden sonra belediyece bu paranın âmme hizmetine tahsis olunduğuna dair karar istihsal edilmiş olması halinde, paranın haczi ana kadar âmme hizmetine tahsis yapılmamış bulunduğundan, konulan haczin muteber olduğuna karar verilmiş bulunmaktadır (36). Keza, belediyenin ancak akar mahiyetinde bulunan gayrimenkulünün mülkiyeti (meselâ belediyeye ait bir otel) ile bunun varidatı ve hasılatının kabili haciz olduğu, Yg. İİD since bir kararın gereğinde sarih bir şekilde ifade edilmiş bulunmaktadır (37). Bundan başka, belediyenin bankadaki kanunen haciz edilemeyen parasının faizinin haczolunabileceği kabul edilmektedir (38).

İktisadî Devlet teşekkülleri özel hukuk hükümlerine tâbi bulduklarından (39) ve Muhasebî Umumiye Kanununa tâbi ol-

- (30) Yg. İİD nin 30.9.1958 gün ve 4725/4719 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1631).
- (31) 5237 sayılı kanunun 10 unçu maddesine göre alınan hayvan kesim ücretleri).
- (32) Yg. İİD'nin 26.10.1959 gün ve 5875/5849 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1632).
- (33) Yg. İİD nin 27.10.1949 gün ve 3622/4390 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1637).
- (34) Yg. İİD nin 7.6.1957 gün ve 3670/3900 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1639).
- (35) Yg. İİD nin 14.10.1943 gün ve 3022/2811 sayılı kararı (Olgaç-Köymen No. 1640).
- (36) Yg. İİD'nin 7.3.1959 gün ve 1512/1450 sayılı kararı (Olgaç - Köymen No. 1630).
- (37) Yg. İİD nin 13.6.1958 gün ve 3384/3432 ve 9.6.1958 gün ve 3453/3363 sayılı kararları (Olgaç-Köymen No. 1633).
- (38) Yg. İİD nin 17.9.1941 günlü kararı (Ansay s.100).
- (39) 3460 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleri hakkındaki kanun m. 2.

madıklarından (40), özel kanunlarında hilâfına bir hüküm bulunmadıkça (41), bu teşekküllerin malları Devlet malı sayılmaz, ve bu sebeple kabili hacizdir (42). Buna uygun olarak, bir iktisadî Devlet teşekkülü olan Toprak Mahsulleri Ofisinin bankadaki parasının haczinin caiz olduğuna karar verilmiştir (43).

2) Borçlunun kendisi ve mesleki için lüzumlu elbise ve eşyası ile borçlu ve ailesine lüzumlu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası (İİK m. 82/2).

Bu bentte üç ayrı eşya grubu bahis konusudur :

a) Borçlunun kendisi için lüzumlu olan elbise ve eşyası ile lüzumlu yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası. Bir eşyanın borçlu için lüzumlu olup olmadığını tâyin ederken, borçlunun haciz anındaki içtimai durumuna göre olan ihtiyaçları göz önünde bulundurulacaktır. Lüzumlu elbise mefhumuna her halde çamaşırlar da dahildir. Borçlunun ihtiyacı normal olarak kış ve yaz mevsimi için lüzumlu eşyaları göz önüne alınarak tâyin edilmelidir. Borçlunun bir tek paltosu varsa, bunun da haczedilmemesi gerekir. Halbuki Yg. İİD; borçlunun paltosunun haczedilebileceğine karar vermiş bulunmaktadır (44). Bir kimsenin kış mevsiminde paltosuz gezmesi istenemeyeceğinden, borçlunun bir tek paltosunun haczedilememesi gerekir kanaatındayız. Borçlunun paltosu haczedilemezse de, kürkü haczedilebilir. Başkaca hiç bir paltosu yoksa, kürk bedelinden borçluya bir palto alacak kadar paranın verilmesi gerekir.

Borçlunun kendisi için lüzumlu eşyasına gelince : Bunlar borçlunun gündelik hayatta kullandığı ve m. 82'nin diğer bentlerine girmeyen menkul eşyalardır. Ezcümle, saat, gözlük, dolma kalem, baston gibi, lüzumlu eşyalar. Yg. İİD; borçlunun altın kaplamalı kol saatının kabili haciz olduğuna karar vermiştir (45). Altın kap-

(40) 3460 sayılı kanun m. 3.

(41) Bak. meselâ 5591 sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanunu m. 22. yuk. dip not 20.

(42) Karş. Ansay s. 99; Belgesay s. 178; Postacıoğlu s. 286.

(43) Yg. İİD. nin 22.4.1955 gün ve 2324/2425 sayılı kararı (Olgaç - Köymen No. 1661; Gürsel s. 93-94)

(44) 31.10.1952 gün ve 4122/4443 sayılı. (Olgaç-Köymen No : 1664, Gürsel s. 96/411).

(45) 17. 5. 1955 gün ve 2502/2717 Sayılı. (Olgaç-Köymen No : 1662).

lamalı kol saati, diğer kol saatlarına nisbetle önemli derecede pahalı ise bu takdirde onun haczedilebilmesi ve fakat borçluya, normal bir kol saati alacak kadar paranın bırakılması gerekir. Federal Mahkeme, Altın bir saatin aynı hizmeti görecektir ve fakat daha ucuz olan bir saat ile değiştirilmesi şartı ile haczedilebileceğini kabul etmektedir (46).

Borçlu için lüzumlu olan yatak takımları : bir yatak, bir yorgan, bir battaniye, bir yastık ve iki çarşaf takımı borçlunun asgari yatak takımı ihtiyacını teşkil eder. Bundan başka, borçlunun içtimaî durumu ve alışkanlığına göre bir somyayı da buraya dahil saymalıdır. Yar. İİD, bir somyanın haczinin caiz olup olmadığını tesbit ettirmek için bilirkişiye başvurulması gerektiğine karar vermiştir (47). Bu karardan anlaşıldığına göre, İcra memuru kıymetçe yüksek olan bir malın borçlu için lüzumlu olup olmadığını tâyinde tereddüde düşerse, bilirkişiye müracaat edebilecektir.

Borçlunun ibadetine ait kitap ve eşyası : Meselâ, müslüman olan bir kimsenin evindeki arapça bir Kuran nüshası ve onun tercümesi, hattâ bir Kuran tefsiri ve ibadeti için lüzumlu seccade, tesbih gibi eşyası da haczolunamaz.

b) Borçlunun mesleği için lüzumlu elbise ve eşyası : Meslek tâbirinden ne anlaşılması lâzımgeldiğini, m. 82/4 ü incelerken göreceğiz. Burada sadece, borçlunun mesleki için lüzumlu önlük, tulum, şapka v. s. gibi elbise ile gene mesleği için lüzumlu olup alet mahiyetinde olmayan (bak. m. 82/4) eşyasının (çanta, çizme v. s.) kabili haciz bulunmadığına işaret etmekle yetinmek isteriz.

c) Borçlunun ailesi için lüzumlu olan yatak takımları ile ibadete mahsus kitap ve eşyası : Bu ve müteakip bentlerdeki aile tâbiri medenî hukuktaki aile tâbirinden farklıdır. Burada borçlu ile bir çatı altında müştereken yaşayan, yiyip içen insanların hepsi birden İİK m. 82' deki aile tâbirine dahildir. Borçlunun reşit çocukları, borçlu ile birlikte yaşıyorlarsa aile tâbirine dahil oldukları gibi, borçlunun üvey çocukları, onunla birlikte yaşayan çırak da buradaki aile tâbirine dahildir. Bundan başka devamlı olarak

(46) BGE 36 I 757; karşı Reichlin s. 66-67.

(47) 5.10.1948 gün ve 3152/3541 sayılı (Olgaç-Köymen No: 1665; Gürsel s. 96).

borçlunun evinde yaşayan teyze; kayınvalide gibi akrabalar da borçlunun ailesindedir (48).

İşte borçlunun bu anlamdaki aile efradı için lüzumlu olan yatak takımları ve aile efradının ibadete mahsus kitap ve eşyası kabili haciz değildir. Bunlarla neyin kastedildiğini yukarıda incelemiştik. Yalnız ibadete mahsus kitap ve eşyaların müştereken kullanılması mümkün ise, bu takdirde her aile ferdi için ayrı ayrı ibadet eşyası ve kitabı ayırmaya lüzum yoktur. Meselâ bütün aile efradı müslüman ise ve evde de birden ziyade Kuran var ise, Bir Kuranın kâfi olduğu gerekçesi ile diğerlerinin haczi caiz olmalıdır.

3) Vazgeçilmesi kabil olmayan mutbak ve pek lüzumlu ev eşyası (m. 82/3).

Buradaki ihtiyacı tâyin ederken borçlunun ve ailesinin ihtiyacını göz önünde bulundurmak gerekir (49). Bu sebeple bu ben-de göre bir malın haczinin caiz olmadığını, aile fertlerinden biri de iddia edebilir.

Vazgeçilmesi kabil olmayan mutbak eşyası; genel olarak bir evin mutbağında bulunması gereken, tencere, sahan, çatal, kaşık, bıçak, gazocağı gibi lüzumlu mutbak eşyasıdır. Burada da her hadisenin özelliğine göre ve borçlunun ailesinin sosyal seviyesine göre haczi caiz olmayan mutbak eşyasının tâyin ve takdir edilmesi gerekir. Bu ise zaman ve mekâna göre değişiklik arzeder. Fakat bugünkü iktisadî şartlar altında buz dolabının kaideten haczinin caiz olduğu neticesine varılmalıdır.

Borçlu ve ailesi için pek lüzumlu ev eşyasını da, gene borçlunun sosyal durumuna göre tâyin ve tesbit etmek gerekir. Genel olarak elbise dolabı, oturma odasındaki masa, iskemle, perde, soba, duvar saati, bavul gibi eşyaların haczi caiz değildir. Kalabalık ailelerde ev kadınına ait bir dikiş makinasının da haczinin caiz olmadığına karar verilebilir. Yg. İİD sadece, kilim, tül perde gibi nisbeten kıymetli şeylerin pek lüzumlu ev eşyasına girip girmeyeceğinin bir bilirkişi vasıtasıyla tesbit ettirilmesine karar ver-

(48) Karş. Ansay s. 103, Reichlin s. 13, Fritzsche 166, Belgesay s. 179 Jaeger-Daeniker s. 176.

(49) Jaeger-Daeniker s. 177.

miştir (50). Kıymeti yüksek olan eşya için bilirkişiye müracaat edilmesi doğru ise de, icra memurunun bilirkişi raporu ile bağlı kalmaması ve devamlı olarak hacze giden bir kimse sıfatıyla, geçmişteki tecrübelerine dayanarak borçlu için pek lüzumlu ev eşyasını netice itibariyle kendisinin takdir ve tâyin etmesi gerekir kanaatindeyiz. Tatbikatta borçlunun radyosu pek lüzumlu ev eşyasından sayılmamaktadır (51). Fikrimizce bazı hallerde, meselâ borçlu ve ailesi efradının (bilhassa çocukların) fikri inkişafı için lüzumlu sayılabilen hallerde, borçlunun evindeki eski bir radyonun haczedilmemesi gerekir. Bugünkü ekonomik durumumuza göre, çok kalabalık olmayan evler için çamaşır makinasının ekseriya haczi caiz olmalıdır (52).

a) Borçlu çiftçi ise :

Doğrudan doğruya araziye bizzat işletmek suretiyle ziraatle meşgul olanlar çiftçi sayıldıkları gibi, doğrudan doğruya ziraatle meşgul olmayıp arazisini ortaklıkla (yarıcılıkla) veya kiraya vermek suretiyle işleten kimseler de İİK m. 82/4 anlamında çiftçi sayılırlar (53).

Bu bende göre, borçlu ve ailesinin maişetleri (geçinmeleri) için zaruri olan aşağıdaki şeyler haczedilemez :

aa) Arazi : Ziraat arazisinin borçlu ve ailesinin geçinmeleri için zaruri olup olmadığının tesbitinde, ilk önce tarafların ittifakı aranır. Taraflar ittifak edemedikleri takdirde, ne miktar arazinin zaruri olduğunun tesbiti için mutlaka bir bilirkişiye başvurulması gerektiği Yg. İİD'nin müstekar içtihadı cümlesindedir (54).

Karının da bir miktar ziraat arazisi var ve kocanın üzerinde kayıtlı ziraat arazisi kendi ve ailesinin geçinmeleri için kâfi değil ise, karının da aile masraflarına münasip derecede iştirak etmesi gerektiğinden (Karş. MK. 190), borçlu karının arazisi ile kocanın

(50) 7.12.1950 gün ve 5407/5622 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1667; Gürsel s. 97/3).

(51) Karş. Postacioğlu s. 266.

(52) Aksi fikirde Belgesay s. 180.

(53) Olgaç-Köymen No: 1706 ve 1707 ve 1700, Gürsel s. 98/420 deki Yg. İİD kararları.

(54) Olgaç-Köymen No: 1695 ve 1696 daki Yg. İİD kararlarına bakınız.

arazisi birlikte mütalâa edilerek, ailenin geçinmesine yetecek kadar ziraat arazisinin haczedilememesi gerekir (55).

Borçlu haczi istenen gayrimenkulü satışı çıkarmış ise, bu araziye ihtiyacı bulunmadığı gerekçesi ile, bunun haczedilebileceğine karar verilmiştir (56).

bb) Çift hayvanları : Bunlar at, öküz, merkep gibi çiftçilikte kullanılan hayvanlardır. Borçlu haciz sırasında ziraati için lüzumlu olan hayvanların haczine muvafakat etmiş ise, sonradan bu hayvanların ziraati için lüzumlu olduğundan bahisle haczin kaldırılmasını isteyemez (57).

cc) Ziraatte kullanılan nakil vasıtaları ve teferruatı : Bunlar münhasıran ziraatte kullanılan nakil vasıtaları ve teferruatıdır. At ve öküz arabalarının buraya girdiğinden şüphe yoktur. Traktöre bağlı olarak çekilen römorklar, aşağıda göreceğimiz (dd) kıstaslar dahilinde traktörün kabili haciz olmadığı nisbette haczedilemezler.

Yargıtay, borçlunun sırf kendisine haczi kabil olmamak üzere ayrılacak arazinin işletilmesi bakımından zaruri bulunduğu takdirde (meselâ büyük çiftliklerde) ziraatte kullanılan bir jip otomobilinin haczedilemeyeceğine karar verilebileceğini ve fakat bu hususun bilirkişi raporu ile sabit olması gerektiğini içtihat etmektedir (58).

dd) Ziraat aletleri : Bunlar sapan, pulluk, düven, çaba, tırmık, çapa, gibi aletlerdir. Traktörün haczedilebilmesi için kesin bir şey söylemeye imkân yoktur. Bu borçlunun vaziyetine göre tesbit edilecektir. Yargıtay, borçlunun sırf kendisine ayrılacak (haczi kabil olmamak kaydıyla) arazi için traktörün ziraat vasıtası olarak kullanılmasında zaruret olduğu bilirkişi beyanı ile anlaşıldığı takdirde, traktörün de haczedilemeyeceğine karar vermek-

(55) Yg. İİD. 14. 12. 1943 gün ve 3884/3506 Sayılı (Olgaç-Köymen No : 1710).

(56) Yg. İİD. 27. 4. 1943 gün ve 1467/1340 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1689).

(57) Yg. İİD. 25. 2. 1955 gün ve 1188/1452 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1697, Gürsel s. 97/417).

(58) Yg. İİD. 6. 3. 1956 gün ve 1266/1296 sayılı ve 8. 6. 1954 gün ve 2618/2744 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1674 ve Gürsel s. 97/415 ve Ad. D. 1955/6 s. 599-600).

tedir (59). Diğer ziraat makinelerinin haczi için de bilirkişiye başvurulur, bu makinenin borçlunun ziraat arazisini işletebilmesi için lüzumlu olup olmadığının tesbit ettirilmesi ve ona göre karar verilmesi gerektiği, gene Yargıtayın içtihadı cümlesindedir (60).

b) Borçlu bir sanat ve meslek sahibi ise :

Meslek ve sanatı için lüzumlu olan alât ve edevatı ve kitapları kabili haciz değildir. Meslek için lüzumlu olan alât ve edevatın haczedilmezlik sıfatından istifade edebilmesi için, borçlunun haciz anında bu mesleği fiilen icra etmekte olması ve kendisi ve ailesinin geçimi için zaruri olan parayı bu mesleğin icrası suretiyle temin etmekte bulunması gerekir.

Buradaki sanat, ve meslek eş anlamda kullanılmış olup, Almanca «Beruf»; Fransızca «Profession» karşılığıdır. Biz bunu sadece meslek tâbiri ile ifade edeceğiz. Mesleği, teşebbüs (Unternehmen) den ayıracak kıstas hususundaki fikirlerde birlik yoktur (61).

Bir kimsenin şahsî çalışma ve faaliyetinin (bedeni ve fikri) gelir sağlayan diğer unsurlara (yabancı iş gücü -yardımcı eller- ve sermaye) nazaran galip durumda (ön plânda) olması halinde bir meslekten, aksi halde ticarî veya sınaî bir teşebbüsten bahsedilir (62). Yargıtay İcra ve iflâs Dairesi de (63), sermaye unsuru ile borçlunun şahsî çalışmasının mukayese edilmesi ve şahsî çalışmanın galip gelmesi halinde bir meslekten bahsedilebileceğini pek sarih olmayan bir ifade ile kabul etmiş bulunmaktadır. Borçlunun faaliyeti meslek olarak vasıflandırılırsa, bu meslek için lüzumlu alet ve edevat haczedilemeyecek, teşebbüs olarak vasıflandırılırsa edilebilecektir. Burada hâkim olan düşünce, borçlunun sadece mameleki ile mesul olduğu, fakat istikbal için mahfuz kalması gereken iş gücü ile mesul olmadığıdır. Yalnız zamanımızda alet yar-

(59) Olgaç-Köymen No : 1670, 1673, 1677 ve 1680 Gürsel s. 97/416, Jurisdictio 1957/7 s. 677, 1957/9 s. 848-849 ve Şon İct. 1958/125 s. 3609-3610'daki Yg. İİD kararları,

(60) Yg. İİD. 26.2.1951 gün ve 968/1122 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1682).

(61) Karş. Ansay s. 100 vd; Postacıoğlu s. 266 v. d; Belgesay s. 180 v. d. Reichlin s. 72 vd; Fritzsche s. 168; Olgaç-Köymen s. 662; Stockmann s. 61 - 62; Lorétan a g m. s. 546. v. d.

(62) BGE 65 III s. 13-16; 78 III s. 159; 85 III s. 22.

(63) 3.2.1953 gün ve 353/753 sayılı (Olgaç-köymen No : 1680).

dımı olmaksızın icra edilebilecek bir meslek hemen hemen kalmadığından, borçlunun çalışabilmesini mümkün kılarak kendisi ve ailesinin geçinmesini sağlayacak alet ve vasıtaların -bunların mamelekî bir kıymeti olmalarına rağmen- haczedilmeyeceği hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Şu halde borçlunun yaptığı işte onun şahsî çalışma ve faaliyeti ön plânda, yardımcı iş gücü ve sermaye gibi unsurlar ikinci plânda gelmekte ise, borçlu bir meslek sahibi sayılacak, aksi takdirde bir teşebbüs sahibi sayılacaktır. Borçlunun faaliyetini meslek olarak vasıflandırmak için, o işin muayyen bir şekilde (çıraklık, kalfalık, okulda) öğrenilmiş olması şart değildir. Önemli olan, mesleği icra edenin şahsî çalışma ve faaliyetinin ön plânda gelmesidir.

Kanun (m. 82/4) mesleğe misal olarak arabacı, kayıkçı ve hama gibi küçük nakliye erbabını saymış ve bunların geçinmelerini temin eden nakil vasıtalarının haczedilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Bunun gibi elbise ve gömlek temizleyicisinin kurutma makinasının (64), arzuhalcinin yazı makinasının (65), çimento ve mermer imal eden kimsenin bu iş için kullandığı makinasının (66) ve pazar yerlerini takibeden seyyar satıcının beygirinin (67) haczedilemeyeceğine karar verilmiştir. Bütün bu hallerde, borçlunun şahsî çalışma ve faaliyeti sermaye unsuruna galip bulunduğundan, bir mesleğin mevcudiyeti kolayca kendini göstermektedir.

Buna mukabil, kahvecinin kahvedeki eşyası (68), otel eşyası (69) ve fabrika (70) kabili haciz sayılmıştır. Zira bu hallerde sermaye unsuru birinci plânda gelmektedir.

(64) Olgaç-Köymen No : 1676'daki 31.10.1955 gün ve 5652/5688 sayılı Yg. İİD kararı.

(65) Olgaç-Köymen No : 1693'deki 7. 3. 1933 günlü Yg. İİD. kararı.

(66) Olgaç - Köymen No : 1691 deki 6.4.1940 günlü Yg. İİD. kararı.

(67) 2. 2. 1933 günlü. Yg. İİD kararı (Aytemiz s. 23).

(68) Nedimoğlu s. 131 ve Olgaç - Köymen No : 1684'deki Yg. İİD. 12.5.1949, 1295/2292 sayı. Bununla beraber aynı daire, 13.11.1956 gün ve 4821/5526 sayılı kararında (Olgaç-Köymen No : 1729) kahveciliği bir meslek olarak vasıflandırmıştır ki, fikrimizce bu içtihat değişikliğinde isabet yoktur. Dairenin eski içtihadı meslek mefhumuna daha uygun idi.

(69) Olgaç - Köymen No : 1692 ve 1736'daki 24.3.1933 gün ve 5.4.1949 gün ve 636/1651 sayılı Yg. İİD kararları.

(70) 27. 2. 1933 günlü Yg. İİD kararı (Aytemiz s. 23).

Yargıtay İİD; zahirecilikle meşgul olan borçlunun baskülünün (71) ve sinemacının sinema makinelerinin (72) haczedilemeyeceğine karar vermiştir. Fikrimizce her iki halde de, sermaye unsuru borçlunun şahsî çalışma ve faaliyetine nazaran ön plânda geldiğinden burada bir teşebbüs bahis konusudur ve adı geçen malların haczi gerekir.

Yg. İİD; bir kararında (73) kasabın buz dolabının, borçlu kasabın «sanat ve mesleki için pek lüzumlu vasıta olup olmadığının usulü dairesinde seçilecek bilirkişi marifetiyle tetkik ve tesbit» olunmasını istemektedir. Buz dolabının kasap dükkânı için lüzumlu olduğu şüphesizdir ve seçilen bilirkişiler de ekseriya böyle söyleyeceklerdir. Fakat, bu husus kasabın buz dolabının haczedilemeyeceğine bir delil sayılamaz. İlk önce kasabın faaliyetinin bir meslek mi yoksa bir teşebbüs mü olduğunun tesbiti ve meslek olduğuna karar verilirse bundan sonra buz dolabının kasap dükkânı için lüzumlu olup olmadığının araştırılması gerekir kanaatındayız. Eğer kasap hayvanları kendisi kesmiyor ve et meselâ Et Balık Kurumunun kamyonları ile dükkânda teslim ediliyor ve kasaba sadece bunu satmak düşüyorsa, burada sermaye unsurunun kasabın şahsî çalışma ve faaliyetine üstün bulunması sebebiyle, kasaplık bir meslek olarak vasıflandırılmaz ve buz dolabının haczedilmesi gerekir. Buna mukabil küçük bir şehirde (bilhassa sıcak yerlerde) kasaplık yapan borçlu, etlik hayvanı kendisi tedarik edip kendisi kesiyor ve dükkânında satıyorsa, onun faaliyeti sermaye unsuruna nazaran ön plânda bulunduğundan bir meslektir ve buz dolabının zaruri olup olmadığı bu misalde düşünülebilir.

Bir ayakkabı tamircisinin dükkânındaki dikiş makinasının da haczedilememesi gerekir (74). Zira, burada ön plânda gelen tamircinin şahsî çalışması, faaliyetidir.

(71) Olgaç-Köymen No : 1731 ve Gürsel s. 98/418'deki 7.5.1956 gün ve 2694/2705 sayılı Yg. İİD kararı.

(72) Olgaç-Köymen No : 1729 ve 1730'daki 13.11.1956 gün ve 4821/5526 sayılı ve 3.10.1956 gün ve 6208 sayılı Yg. İİD kararları.

(73) 23.2.1951 gün ve 1015/1067 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1733).

(74) Karş. Olgaç - Köymen No : 1671'deki 15.9.1957 gün ve 4885/5097 sayılı Yg. İİD. kararları.

Tatbikattan aldığımız bu misalleri, hareket noktası olarak kabul ettiğimiz meslek tarifinin tatbikatını göstermek bakımından etraflıca incelemiş bulunuyoruz. Şimdi bu izahların ışığı altında otomobillerin kabili haciz olup olmadıklarını araştıralım. Yargıtay İİD; otomobilini takside (veya dolmuşta) çalıştıran bir kimse- nin otomobilinin haczinin caiz olduğuna karar vermekte idi. Bu kararların gerekçeleri, otomobilin İİK m. 82/4'de yazılı nakliye vasıtalarından sayılamıyacağı (75) veya otomobile yatırılan sermaye unsurunun sahibinin şöförlük faaliyetine nazaran daha galip bulunduğudur (76). Yg. İİD; 27.3.1958 günlü oldukça yeni bir kararında (77), borçlunun sanat ve mesleki itibariyle onun ailesi efradının geçimi için münhasıran bu otomobile ihtiyacı zaruri olup olmadığı ve ihtiyacından fazla kâr temin edip etmediğinin, seçilecek bilirkişiye takdir ettirilerek ona göre bir karar verilmesi gerekeceğini içtihat etmiştir. Şu halde, bilirkişi, borçlunun kendisi ve ailesinin geçimi için bu otomobile ihtiyacı bulunduğunu bildirirse, otomobil m.82/4'e göre haczedilemeyecektir. Bununla, Yg. İİD, otomobil sahibi şöförün faaliyetini meslek olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Fikrimizce otomobillerin çok pahalı olduğu memleketimizde, bunun sahibini bir meslek erbabı olarak kabul etmeye imkân yoktur. Otomobile yatırılan sermaye (ki ekseriya bir apartman dairesine ve hattâ müstakil bir eve yatırılan sermayeye eşittir), borçlunun şahsî çalışma ve faaliyetine nazaran çok daha galip durumdadır. Bu sebeple bunu bir meslek olarak vasıflandırmaya imkân göremediğimizden, otomobilin daima haczedilmesi gerekeceği kanaatındayız. İsviçre Federal Mahkemesi, şöförün kendisine ait bir otomobili çalıştırması halinde bir teşebbüs vasfı görmekte ve otomobilin kabili haciz olduğuna karar vermekte idi (78). Fakat Federal Mahkeme, 1935 senesinde bu fikrini değiştirmiş ve şöförün otomobilinin haczedilemeyeceğini kabul etmiştir (79). Federal Mahkeme bu ikinci kararında, şöförün şahsî mesaisinin otomobile yatırılan kapitalden daha önemli olduğu-

(75) 24.4.1941 gün ve 1719/167 sayılı Yg. İİD. kararı (Olgaç - Köymen No : 1690) ve Nedimolğu s. 129) Yarg. burada aksi ile kanıt metoduna göre bu neticeye varmıştır.

(76) Yg. İİD. 13.1.1947 gün ve 105/35 sayılı. (Olgaç - Köymen No : 1685).

(77) (Olgaç-Köymen No : 1668) 1884/1897 sayılı.

(78) BGE 49 III 101, sene : 1923.

(79) BGE 61 III s. 48.

nu gerekçe olarak göstermektedir. Demek ki, Federal Mahkemeyi kararını değiştirmeye sevkeden sebepler ekonomiktir. Bizdeki ekonomik sebepler ise, otomobil sahibi bir şöföru sermayedar saydıracak durumdadır. Zira İsviçrede bir şöföru 3-4 aylık kazancı ile kullanılmış bir otomobil alabildiği halde, bizde belki 3-4 senelik kazanç ile bir otomobil almak mümkündür. Aradaki bu nisbetsizlik giderilmediği müddetçe, otomobilde sermaye unsuru galip bulunacağından otomobilin haczi caiz olmalıdır.

Bu mülâhazalar, Yg. İİD'nin kamyon haczi hakkındaki ve yukardaki kararına benzeyen 22.12.1955 günlü (80) kararı için de varittir ve kamyonun, borçlu ve ailesi için yegâne geçim vasıtası olup olmadığına bakılmaksızın daima haczedilmesi gerekir kanaatindeyiz. Federal Mahkeme, bir nakliyecinin 1000 frank kıymetindeki 3 tonluk kamyonunun haczinin caiz olmadığına karar vermiştir (81). Federal Mahkemenin buradaki gerekçesi de, nakliyecinin şahsî mesaisinin, kamyonu yatırılan sermayeden daha önemli olmasıdır ki, bu gerekçe İsviçredeki ekonomik duruma göre doğrudur. Bizde ise 3 tonluk bir kamyonu yatırılan sermaye, nakliyecinin şahsî mesaisine göre çok üstün durumdadır. Zira, 1000 frankın karşılığı olan 2500 lira ile, hattâ bunun 10 misli ile, bizde 3 tonluk bir kamyon alınması imkânsızdır. Bu sebeple, nakliyecisi bir teşebbüs sahibi sayılarak kamyonunun haczi caiz olmalıdır.

Yg. İİD, bir müteahhidin jip otomobilinin, onun meslek ve sıfatı itibarıyla ihtiyacı için lüzumlu olup olmadığına bir bilirkişinin marifetiyle tesbit ettirilmesi ve ona göre karar verilmesi gerektiğini içtihat etmiştir (82). Bu hadisedeki müteahhit bir meslek sahibi olmayıp, bir teşebbüs sahibidir. Zira, teşebbüsündeki sermaye unsuru, onun şahsî mesaisine nazaran galip durumdadır. Hal böyle olunca, onun taahhüt işlerini takip edebilmesi için bir jip otomobile ihtiyacı bulunup bulunmadığınının tetkikine girişilmesi kanuna aykırıdır. Zira İİK m. 84/4, sadece meslek erbabının meslekleri için lüzumlu olan alet ve edevatın haczedilemeyeceğini hükme bağlamaktadır. Bir teşebbüste ise, borçlunun ve ailesinin ihti-

(80) 6883/6969 sayılı. (Olgaç-Köymen No : 1675).

(81) BGE 82 III. No : 30. 25 Eylül 1956 tarihli karar.

(82) Yg. İİD. 6.1.1958 gün ve 15/36 sayılı. (Olgaç-Köymen No : 1669).

yacına bakılmaksızın teşebbüse ait bilcümle alet ve edevatın haczi gerekir (83).

Bir kimsenin mesleği için lüzumlu aletleri tesbit ederken, o kimsenin aynı meslekte çalışan başkaları ile rekabet edebilmesini sağlayacak vasıtaların kendisine bırakılması gerekir (84). Yg. İİD, bir elbise temizleyicisinin, temizlediği elbise ve gömlekleri güneşte kurutabileceği gerekçesi ile, onun kurutma makinasının haczedilmesi hususundaki talebi haklı olarak raddetmiş, borçlunun yıkama ve ütüleme işlerinde başkaları ile rekabet edebilmek için, aldığı siparişleri gereken süratle yapabilmesini sağlayacak kurutma makinasının haczedilemeyeceğine karar vermiştir (85).

Yargıtay, bir faaliyetin teşebbüs olarak vasıflandırılabilmesi için, o faaliyetin İş Kanununa girmesi, yani o faaliyette en az on işçi çalıştırılması gerektiğini, teşebbüs ile meslek arasında bir kıstas olarak kabul etmeğe başlamıştır (86). Yukarıda verdiğimiz teşebbüs tarifine göre, bir yerde ondan fazla işçi çalıştırılması halinde, çalıştıran (işveren) kimsenin şahsî çalışma ve faaliyeti sermaye ve yardımcı iş gücüne nazaran ikinci plânda geleceğinden, bunu bir teşebbüs olarak vasıflandırmak her zaman mümkün olacaktır. Fakat, İş Kanununun şumulüne girmeyen her faaliyetin meslek olarak vasıflandırılmasına imkân göremiyoruz (87). Burada gene yukarıdaki meslek tarifimize göre karar vermek mecburiyetindeyiz. Meselâ 8 kalfa ile çalışan bir kundura imâlathanesi İş Kanununa tâbi değil ise de, buradaki sermaye (bilhassa hazır kundura yapılması halinde) ve yabancı iş gücü, imâlâthane sahibinin şahsî çalışma ve faaliyetine göre ön plândadır ve faaliyet bir teşebbüstür; binnetice oradaki bütün âlet ve edevatın haczi caizdir.

Borçlunun mesleğini senenin her mevsiminde icra etmesi şart değildir. Senenin muayyen zamanlarında icra edilen bir meslek, borçlu ve ailesi efradının geçinmelerini temin etmek için icra ediliyorsa, bu meslek için lüzumlu âlet ve edevatın da haczi caiz değildir. Federal Mahkeme, yalnız yaz mevsiminde balıkçılık yapan

(83) BGE 47 III 207; BGE 49 III 102; Reichlin s. 76.

(84) Reichlin s. 78.

(85) 31.10.1955gün ve 5652/5688 sayılı karar (Olgaç-Köymen No : 1676).

(86) Yg. İİD. 2.2.1953 gün ve 473/719 sayılı ve 25.5.1953 gün ve 2204/2729 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1681 ve 1679).

(87) Karş. Belgesay s. 183.

bir kimsenin balıkçılık için gerekli teçhizatını kabili haciz saymamıştır (88).

Borçlunun mesleği için lüzumlu âlet ve edevatı haczedilmeyecek kendisine bırakılırken, bu mesleğinin icrasını kısa bir müddet devam ettirebilmesi için gerekli ham maddenin de haczedilmeyip kendisine bırakılması gerekir. Federal Mahkeme, bir kunduracının bir ay içinde işleyebileceği meşin ve köselenin (89) ve bir marangozun elindeki 120 frank değerindeki kerestenin (90) haczedilemeyeceğine karar vermiştir.

5) Borçlu ve ailesinin idaresi için lüzumlu ise, borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları (m. 82/5).

Borçlunun ve ailesinin bu hayvanlara ihtiyaçları bulunması için, borçlunun çiftçi olmasına lüzum yoktur (91). Borçlunun buradaki tercih hakkı, kendisine inek veya manda veya keçi veya koyun verilmesi hususundadır. Borçlunun birden ziyade ineği var ve borçlu da inek istemekte ise, hangi ineğin kendisine bırakılması gerektiğini tesbit etmek, borçluya değil icra memuruna ait bir iştir (92). Kümes hayvanları bu numaraya göre kabili haciz iseler de, 7 numaranın ikinci cümlesine göre gayrikabili haciz sayılabirirler. Federal Mahkeme, kümes hayvanlarının bu numaraya göre kabili haciz olmadıklarına karar vermiştir (93).

6) Borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ve borçlu çiftçi ise ayrıca gelecek mahsul için lâzım olan tohumluğu (m. 82/6).

Buradaki iki ay haczi takip eden iki aydır. Bunun mevsimlere göre önemi vardır. Meselâ, haciz Temmuz ayında konulmuş ise, borçluya ancak bunu takip eden iki ay için yakacak bırakılır; yoksa iki kış ayında yakacağı miktar bırakılmaz.

Buradaki yiyecek ve yakacak kaideten borçlunun evinde sahip olduğu yiyecek ve yakacaktır. Yoksa, borçlunun dükkânında hac-

(88) BGE 81 III No : 38.

(89) BGE 51 III No : 6.

(90) BGE 63 III No : 17.

(91) Reichlin s. 64; Jaeger m. 82/11.

(92) Reichlin s. 64 ; Blumentein s. 359/13; Jaeger m. 92/10; Ansay s. 106.

(93) BGE 57 III 17. Aksi fikirde : Reichlin s. 65.

zolunan yiyecek ve yakacak eşyasından borçlu ve ailesinin iki aylık ihtiyaçları borçluya bırakılmaz (94).

Borçlunun evinde kendisi ve ailesi için iki aylık yiyecek ve yakacak yoksa, borçlunun bunları satın almaya yetecek kadar parası veya başkasındaki alacağı haczedilmeyerek kendisine bırakılmalıdır (95). Borçlunun parası yok ise, haczedilen malların satış bedelinden borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacak ihtiyacını karşılamaya yetecek kadar borçluya bırakılır. Yargıtay; İİK m. 82/6'nın kıyasen tatbiki suretiyle mahcuz tütün (96) ve üzümlerin (97) bedelinden borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacak ihtiyacını karşılayacak kadar paranın borçluya bırakılmasına karar vermiş bulunmaktadır.

Borçlu çiftçi ise gelecek mahsul için lâzım olan tohumluğu kendisine bırakırken, borçlunun geçinmesine kâfi miktarda tohumluğun kendisine ayrılması ile yetinilmeyecek, borçlu normal olarak ne kadar ekmekte ise o miktarda tohumluk haczedilmeyerek kendisine bırakılacaktır (98).

Burada borçluya bırakılacak iki aylık yiyecek ve yakacağı, İİK m. 93, II'ye göre borçluya bırakılacak mahsul ile karıştırmamak gerekir. Orada mahcuz gayrimenkul paraya çevrilinceye kadar, geçineceği olmayan borçluya kâfi miktarda mahsul veya mahsulün satış bedelinden münasip bir para bırakılması bahis konusudur ve bu yardım, gayrimenkulün satılmasına kadar sürer. Burada ise iki aylık bir zaman ile mukayyettir.

(94) Yg. İİD'nin 7. 5. 1942 günlü kararı (Aytemiz s. 33; Olgaç-Köymen No : 1718).

(95) BGE 67 III 17 s. 55; karş. Reichlin s. 62; Blumenstein s. 358; Aksi fikirde : Jaeger m. 92/12; Hazırlanan İİK değişikliği tasarısı bu imkânı sarahaten öngörmektedir. Tasarının 82 inci maddesinin 6 inci bendi şöyledir : «(6) - Borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ve borçlunun başkaca geliri yoksa bunları karşılayacak parası ve borçlu çiftçi ise gelecek mahsul için lâzım olan tohumluğu».

(96) Olgaç-Köymen No : 1694, ve Gürsel s. 98/422'deki 9/1/1958 gün ve 115/110 sayılı Yg. İİD kararı.

(97) Olgaç-Köymen No : 1715 ve Gürsel s. 98/421'deki 16. 3. 1954 gün ve 1242/1385 sayılı Yg. İİD kararı.

(98) Yg. İİD. 30. 3. 1944 günlü (Olgaç-Köymen No : 1717; Aytemiz s. 35).

7) a) Borçlu bağ, bahçe veya meyva veya sebze yetiştirici ise kendisinin ve ailesinin geçinmeleri için zaruri olan bağ, bahçe ve bu sanat için lüzumlu bulunan alât ve edevat (m. 82/7).

Buradaki bahçeciliğin bizzat borçlu tarafından yapılması şart değildir. Başkası tarafından ortaklık suretiyle vasıtalı olarak da yapılması mümkündür. Yalnız, bahçenin borçlunun ve ailesinin geçinmeleri için lüzumlu olup olmadığının tesbiti, lüzumlu ise haczedilmeyeceğine karar verilmesi gerekir (99). Bahçenin haczedilemezlik vasfından istifade edebilmesi için, bunun işlenmesi gerekir. Borçlunun veya ortakçısının üzerinde çalışmadığı metruk bahçenin haczi caizdir (100).

b) Borçlu geçimini hayvan yetiştirmek suretiyle sağlıyorsa, kendisi ve ailesinin geçinmeleri için zaruri olan miktarda hayvan ve bu hayvanların üç aylık yem ve yatakları da haczedilemez.

5 inci bentteki hayvanlar borçlu ve ailesinin süt ihtiyacı için haczedilemediği halde, bu bentte bahis konusu olan hayvanlar borçlunun meslek olarak yetiştirdiği hayvanlardır. Borçlunun meşgalesi kümes hayvanları yetiştirmek ise, kendisi ve ailesinin geçimini sağlamak için zaruri olan (yani onların yumurtalarının ve piliçlerinin satılması suretiyle) kümes hayvanları bu bende göre borçluya bırakılabilecektir.

8) Haczolunamamak şartı ile tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar (İİK m. 82/8).

İİK m. 82/8 deki haczedilememe, tamamen maddî hukuka istinat etmekte ve esasen burada BK m. 510'a atıf yapılmakla yetinilmektedir. BK m. 510'a göre «üçüncü şahıs lehine meccanen (ivazsız olarak) irat tesis eden kimse, tesis zamanında o (üçüncü) şahsın iflâsı yahut borcundan dolayı takibat icrası halinde alacaklılarının menfaatine olarak irattan mahrum edilemeyeceğini (yani o iradın haczedilemeyeceğini) şart koşabilir». Yukarıda görüldüğü üzere, sadece kanundan dolayı kabili devir olmayan alacakların haczi de caiz değildir. Tarafların anlaşmasına göre kabili devir sa-

(99) Yg. İİD 13. 10.1950 gün 4414/5663 sayılı (Gürsel s. 99/424 ve Olgaç-Köymen No : 1702).

(100) Yg. İİD 28. 2.1942 günlü karar (Gürsel s. 99/425; Olgaç-Köymen No : 1724).

yılmayan bir alacağın haczi caizdir. Bunun yegâne istisnası BK. m. 510'daki meccanen tesis edilen kaydı hayatla irattır. Burada, borçlu kendisi lehine irat tesis edilirken mamelekenden hiç bir şey vermediğinden, onun alacaklıları bu iradın haczedilmez olarak vasıflandırılması ile bir şey kaybetmiş olmazlar. Bu istisna haricinde ivazsız olarak tanınan meselâ bir intifa hakkının haczinin caiz olmayacağı şart kılınmış olsa dahi, bu şart muteber değildir. İntifa hakkının kullanılması haczedilebilir.

Kaydı hayatla iradın üçüncü bir kimse lehine tesis edilmiş olması halinde buradaki haczedilmezlik bahis konusu olur. Bir kimsinin, kendi lehine tesis ettiği kaydı hayatla iradda, bunun haczedilemeyeceğini şart kılması muteber değildir. Bundan başka, bu iradın üçüncü şahıs lehine meccanen yani ivazsız olarak tesis edilmiş olması lâzımdır.

9) Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malûl olanlara bağlanan emekli maaşları ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ailelerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış ikramiyeleri (m. 82/9).

Bu bent sadece ordu ve zabıta hizmetlerinde malûl olanlara mahsustur. Bunun haricindeki sivil memuriyetlerde malûl olanlara bağlanan emekli maaşları bu fıkraya girmeyip (101), bunların İİK m. 83'e göre kısmen haczi caizdir. Buradaki zabıtanın mak-sat polis ve jandarmadır.

Malûl bir subay bu bende göre haczi caiz olmayan malûliyet maaşına haciz konulmasına haciz sırasında muvafakat ederse, o zaman bunun haczi caizdir (102).

Bu bentteki maaş ve ikramiyeler, nafaka borcundan dolayı haczedilebilir. Zira borçlu nafaka alacaklısını esasen beslemekle mükellef bulunmaktadır (103).

(101) Yg. İİD. 13. 4. 1943 günlü karar (Olgaç-Köymen No : 1746 ve Gürsel s. 100/428).

(102) Yg. İİD. 10. 7. 1941 günlü karar (Olgaç-Köymen No : 1747).

(103) Yg. İİD; 28. 11. 1955 gün ve 6312/6390 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1743).

Ordunun hava (104) ve denizaltı (105) mensuplarına verilen uçuş ve dalış ikramiyeleri de bu bent hükmüne ve kanunlarındaki özel hükümlere göre haczedilemezler.

(10) Bir yardımlaşma sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar (m. 82/10).

Buradaki maaşlar tâbiri yanlıştır. Bundan maksat yardımlaşma sandıkları ve cemiyetlerinin hastalık, zaruret ve ölüm hallerinde yaptıkları yardımlardır. Bu yardımlar ekseriya bir defada yapılır, ezcümle hastalık ve zaruret halindeki yardımlarda olduğu gibi. Ölüm halinde yardım bir defada yapılabileceği gibi, bir maaş şeklinde de olabilir ve maaş kelimesi sadece bu hal için doğrudur.

Buraya sadece yardımlaşma sandıkları (meselâ Ankara Barosu Yardımlaşma Sandığı) ve cemiyetlerinin (meselâ Kızılay Cemiyeti) yaptıkları yardımlar girer ve bunlar haczedilemezler. Özel kişilerin ihtiyarî olarak yaptıkları yardımlar ve bilhassa sigorta tarafından ödenen paraların (bu sonuncuların m. 83'e göre kısmen) haczi caizdir.

Bu bent hükmüne paralel olarak meslek hastalıkları (106) ve hastalık ve analık (107) halleri için bağlanan gelir ve sağlanan yardımların haciz edilemeyeceği özel kanunlarında hükme bağlanmış bulunmaktadır.

11) Vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irad şeklinde verilen veya verilmesi lâzımgelen paralar (m. 92/11).

Burada, bir kimsenin vücut veya sıhhati üzerine zarar verilmesi halinde, o kimseye veya ailesine maddî tazminat olarak verilen veya verilmesi gereken paraların haczinin caiz olmaması bahis konusudur. Bu tazminat zarar gören kimsenin çalışma kaabiliyetini tamamen veya kısmen kaybetmiş olması sebebiyle kendisine veya ailesine verilir. Nasıl ki, alacaklılar borçlunun vücudunu (iş gücünü) haczettiremiyerek sadece onun mameleki üzerine bir haciz koydurabiliyorlarsa, borçlunun vücudu üzerine verilen zarara karşı-

(104) Bak. 5950 sayılı uçuş tazminatı hakkında kanun ve 6725 sayılı jet tayyareciliği uçuş ikramiyeleri kanunu m. 8.

(105) Bak. 5957 sayılı denizaltıcı ve dalgıçlara verilecek tazminat kanunu m. 8, II.

(106) Bak. 4772 S. K. m. 69.

(107) Bak. 5502 S. K. m. 39.

lık olmak üzere kendisine ödenen tazminatın da haczedilememesi gerekir (108).

Buraya, kanundan doğan maddî tazminat talepleri (109) ve akdî tazminat talepleri (meselâ hayat sigortası sebebiyle borçluya veya ailesine ödenen sigorta tazminatı) dahildir. Zarar gören borçlunun hem kanun hem de akdî tazminat talebinde bulunmak hakkı varsa, bu iki tazminatın da haczi caiz değildir (110).

Bu tazminat toptan bir meblağ (kapital) olarak verilebileceği gibi muayyen devrelerde ödenecek irat şeklinde de olabilir (Karş. BK. m.43/2). İİK m. 82/11'e göre, gerek toptan bir para alarak ödenen tazminat, gerekse irat şeklinde ödenen veya ödenmesi gereken tazminatın haczi caiz değildir.

İsviçre Federal Mahkemesine göre, bu tazminatın faizleri de haczedilemez (111). Buna mukabil Türk Yargıtay'ı m. 82/11'deki tazminatın faizlerinin kabili haciz olduğuna karar vermiş bulunmaktadır (112).

Bu bende göre haczedilmeyecek olan, gerek mutazarrır borçlunun kendisine (113) gerekse borçlunun ailesine (114) ödenmesi gereken tazminattır. Buradaki aile tâbiri, yukardaki bentlerde olduğu kadar geniş değildir. Burada ancak borçlunun aile hukuku hükümlerine göre nafaka vermekle mükellef olduğu kimseler aile mefhumuna dahildirler (115).

Tazminat olarak ödenen para borçlunun veya ailesinin elinde bulunduğu müddetçe kabili haciz değildir. Tazminat talepleri başkasına devredildiği takdirde, artık kabili hacizdir (116).

(108) Karş. BGE 55 III 57.

(109) Bak. BK. m. 41 v. d. ve 4772 sayılı iş kazaları meslek hastalıkları ve analık sigortası kanunu gereğince iş kazalarından dolayı bağlanacak gelir haciz edilemez (m. 69).

(110) Jaeger m. 92/20; Reichlin s. 104-105. Bak Praxis des Schweizerischen Bundesgerichts 21 No : 98.

(111) BGE 24 I 62 Karş. Jaeger m. 92/20 s. 272.

(112) Yg. İİD. 27. 1. 1955 gün ve 307/493 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1836).

(113) Cismani zarar halinde karş. Bk. m. 46.

(114) Borçlunun ölmesi halinde karş. BK. m. 45.

(115) Reichlin s. 105-106; Jaeger-Daeniker s. 186.

(116) Reichlin s. 106.

Haczedilemeyecek olan bu tazminat parası ile başka şeyler alındığı takdirde, bu şeyler de haczedilemez (117).

Burada bahis konusu olan vücut ve sıhhate verilen zararlar için ödenen maddî tazminattır. Manevî tazminat talepleri buraya dahil olmayıp, onlar münhasıran şahsa bağlı haklardan bulunmaları sebebiyle kabili haciz değildirler (118).

12) Borçlunun hali ile mütenasip evi (m. 82/12).

İsviçre İİK'dan farklı olarak, kanunumuz borçlunun hali ile mütenasip evini de haczi caiz olmayan mallar arasında saymıştır. Evden maksat mahalli örf ve âdete göre mesken olarak kullanılmaya elverişli olan yerlerdir. Bir meskenin, borçlunun hali ile mütenasip olup olmadığı, borçlunun sosyal durumuna ve borçlu ve ailesi efradının ihtiyaçlarına göre tâyin olunur. Buradaki aile efradı m. 82'nin tatbiki için genel olarak belirttiğimiz gibi, borçlu ile bir çatı altında birlikte yaşayan kimselerden ibarettir. Meselâ borçlu ile birlikte oturan borçlunun evli kızı, damadı (119) ve borçlu ile birlikte oturan reşit çocuklar da (120) bu bent anlamında aile efradına dahildirler. İşte, borçlu ve ailesi efradı için lüzumlu olup, borçlunun sosyal durumu ile mütenasip olan meskeni, borçludan haczedilemez.

Meskenin haczedilemeyeceği, icra memuru tarafından re'sen nazarı itibara alınamaz (121). Bunun için borçlunun tetkik merciine şikâyette bulunması gerekir. Bu şikâyet ihale tarihine kadar yapılabilir. İcra memuru, haciz sırasında borçlunun hali ile mütenasip olduğunu iddia ettiği meskenini mutlaka haczedecek, borçlu bu haciz muamelesine karşı tetkik merciine şikâyette bulunacaktır. Tetkik mercii, evin borçlunun hali ile mütenasip olup olmadığını bizzat tâyin edebilirse de, tatbikatta bu husus ekseriya bilirkişiye havale edilmekte ve mahallinde bilirkişi ile birlikte keşif yapıldıktan sonra, tetkik mercii kararını vermektedir.

(117) Karş. BGE 22 s. 308; BGE 23 1910; BGE 40 III 193; Fritzsche s. 172; Reichlin s. 107.

(118) Bak. yuk. A.

(119) Yg. İİD 13 5. 1954 gün ve 1988/2307 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1804).

(120) Olgaç-Köymen No : 1827'deki 27. 2. 1941 gün 752/692 sayılı Yg. İİD kararı.

(121) Olgaç-Köymen No : 1814 ve Gürsel s. 101/435'deki 18. 6. 1954 gün ve 2793/2935 sayılı Yg. İİD kararı.

Borçlunun meskeniyet iddiasında bulunabilmesi için, o evde bizzat oturması şart değildir. Evini kiraya vermiş olup başka evinin bulunmaması halinde, evin haczedilememesi gerekir (122). Bu takdirde borçluya mesken olarak bırakılan evin kirası da haczedilemez (123),

Borçlunun birden ziyade evi varsa, bunlardan hangisinin borçluya bırakılacağı şikâyet üzerine tetkik merciince kararlaştırılır. Borçlu ve ailesinin ihtiyacı varsa, borçluya iki ev dahi bırakılabilir. Borçlunun evleri başka başka yerlerde ise, bu takdirde borçlunun ikametgâhının bulunduğu yerdeki evin borçluya bırakılması gerektiği içtihat edilmiştir (124). Fikrimizce mesken ile ikametgâh aynı şey olmadıklarından ve bilhassa tatbikatımızda bir kimsenin nüfusta kayıtlı bulunduğu yer ikametgâhı olarak kabul edildiğinden, borçlunun fiilen oturduğu yerdeki (şehir veya köydeki) evinin kendisine bırakılması gerekir. Anılan kararda olduğu gibi, borçlu bir köy nüfusunda kayıtlı ve fakat şehirde oturuyorsa, onun hali ile mütenasip evi köydeki evi değil, bilâkis bilfiil oturmakta olduğu şehirdeki evidir.

Ayrı ayrı yerlerde evi bulunan bir borçlu; aleyhine yapılan bir takipte (A) şehrindeki evi hakkında meskeniyet iddiasında bulunmuş ve iddiası varit görülmüş ise, aynı borçlunun, aleyhinde yapılan ikinci bir takipte artık (B) şehrindeki evi hakkında meskeniyet iddiasında bulunamayacağına, zira mesken ihtiyacı için ortada «kesinleşmiş bir hüküm» bulunduğu karar verilmiş bulunmaktadır (125). Fikrimizce bu kararlarda iki bakımdan isabet yoktur: 1 — İcra tetkik mercii kararları ancak münhasıran buldukları takip bakımından kesin hüküm teşkil edip, yeni bir takipte maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmezler. Ettikleri bir an için kabul edilse dahi, kesin hüküm ancak aynı taraflar bakımından mevcuttur (HMUK m.237 II). Burada ise, yeni takibin alacaklısı evvelkinden başka bir kimsedir. 2 — Borçlunun meskeninin hali ile mütenasip olup olmadığı, borçlu ve ailesinin ancak haciz anın-

(122) Olgaç-Köymen No : 1762'deki 26.11.1937 günlü Yg. İİD kararı.

(123) Olgaç-Köymen No : 1763'deki 17. 5. 1937 günlü Yg. İİD kararı.

(124) Yg. İİD 9. 1. 1953 gün ve 180/5867 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1797).

(125) Yg. İİD. 3. 11. 1949 gün ve 4528/3673 sayı ve 9.1. 1953 gün ve 5867-180 sayılı (Olgaç-Köymen No : 1798).

daki durumuna göre tâyin edilir. Bu sebeple her yeni hacizde borçlu ve ailesinin haciz anındaki durumları nazara alınarak, meskeniyet ididasının incelenmesi gerekir. Borçlu birinci takipten sonra (A) şehirden ayrılarak (B) şehrine yerleşmiş ise, şartlar değişmiş olduğundan borçlunun sâkin bulunduğu şehirdeki meskeninin haczedilemeyeceğine karar verilmesi gerekir.

Mahcuz ev yıkılmış veya yıkılmak üzere olup da, borçlu bunun enkazı ile yeni bir ev yaptıracaksa, bu enkazın haczi de caiz değildir (126).

Bunun gibi borçlunun hali ile mütenasip evi istimlâk edilmiş ise, bu mesken yerine geçen istimlâk bedeli de haczolunamaz (127). Zira bu istimlâk bedeli ile, borçlunun haliyle mütenasip bir ev almasına imkân verilmek gerekir.

Borçlunun başkasına ait arsa üzerine yaptığı gece kondu, kendisi ve ailesinin ihtiyacı için lüzumlu olup da, borçlunun başka bir evi yok ise, haczedilemez (128).

Borçlu inşası henüz tamamlanmamış olan evinin de kendisine mesken olarak bırakılmasını isteyebilir (129).

Borçlunun evinin bulunduğu gayrimenkul tapuda sadece arsa olarak gözükmekte ve haciz tarihinden evvel arsa üzerinde bina inşa edilmiş ise, borçlu bu ev için meskeniyet iddiasında bulunabilir (130). Buna mukabil, borçlu arsanın haczinden sonra o arsa üzerine bir bina inşa etmiş ise, borçlu bu bina üzerinde meskeniyet iddiasında bulunamaz, arsa ve evin haczi gerekir. Zira, haciz ile borçlunun mahcuz gayrimenkul üzerindeki tasarruf salâhiyeti tahdit edilmiştir (131).

Borçlu, işçi ve müteahhitlerin mahcuz ev üzerindeki kanunî ipotek haklarına (Bak. MK m. 807) karşı meskeniyet iddiasında

(126) Olgaç-Köymen No : 1800-1801'deki 25.1.1943 ve 30.12.1938 günlü Yg. İİD kararları.

(127) Olgaç-Köymen No : 1793'deki 26.11.1937 günlü Yg. İİD kararı.

(128) Olgaç-Köymen No : 1805 ve Gürsel s. 102/442'deki 23.3.1956 gün ve 978/974 sayılı Yg. İİD kararı.

(129) Olgaç - Köymen No : 1785'deki 19.2.1942 günlü Yg. İİD. kararı.

(130) Olgaç-Köymen No : 1787'deki 11.2.1957 gün ve 834/1135 sayılı Yg. İİD Kararı.

(131) Olgaç-Köymen No : 1786 ve 1832 ve Gürsel s. 102/443'deki 31.5.1955 gün ve 1540/1496 sayılı Yg. İİD. kararı.

bulunamaz. Yani işçi ve müteahhitler, kanunî ipotek hakkı ile temin edilen alacakları için evin haczedilip satılmasını isteyebilirler (132).

Borçlunun sahip bulunduğu evin kıymeti, kendi ihtiyacına cevap verecek normal bir ev bedelinden fazla ise, o zaman bu ev haczedilerek satılır. Elde edilen bedelden ilk önce, borçluya hali ile mütenasip bir ev alabileceği kadar para bırakılır, artan para alacaklılara paylaştırılır. Bunun için ilk önce bilirkişi marifetiyle borçlunun evine bir kıymet takdir edilir. Bundan sonra borçlunun hali ile mütenasip bir ev alabilmesi için ne kadar paraya ihtiyacı bulunduğu tesbit edilir. İki arasında farkın satış masraflarından fazla olacağı tahmin ediliyorsa, evin satışına karar verilir. Aksi halde, ev borçluya mesken olarak bırakılır. Satışına karar verilen evin satışı sırasında, borçluya bırakılması (hali ile mütenasip bir ev alabilmesi için) gereken paradan fazla bir bedelle alıcı çıkmazsa, ihale yapılmaz ve ev borçluya mesken olarak bırakılır (133).

Borçlunun sahip bulunduğu ev ipotek ile takyit edilmiş ise, evin satış bedeli ipotekle temin edilen alacaklının alacağı ve borçlunun hali ile mütenasip bir ev alabilmesi için takdir olunan meblâğı karşılamazsa, satış gene geri bırakılır ve ev borçluya mesken olarak verilir (134). Ancak, Yargıtay İcra ve İflâs dairesi bu içtihadını değiştirmiş bulunmaktadır. Gerçekten yeni bir kararda (135) şöyle denilmektedir: «Mahcuz gayrimenkul borçlu tarafından üçüncü şahsa ipotek edilmiş ve bu suretle meskeniyet iddiasından peşinen vazgeçilmiş, bu dosya mevzuu haciz ipotekle temin edilen alaktan artan kısma taalluk edip bu para ile bir ev temin edilmeyeceği de anlaşılmiş olduğuna göre şikâyetin reddi gerekirken hilâfına bazı düşünce ve sebeplerle meskeniyet iddiasının kabul olunması kanuna aykırıdır». Hadisede gayrimenkulün değeri 60.000 lira olup, yarı hissesi borçluya aitti. Borçlunun bu yarı his-

(132) Karş. Jurisdictio 1957/8 s. 749/750 Olgaç - Köymen No : 1758/1759; Gürsel s. 103/446'daki Yg. İİD kararları.

(133) Olgaç-Köymen No : 1773-1174'deki 23. 3. 1951 gün ve 1575/1605 sayılı ve 15/2/1951 gün ve 785/848 sayılı Yg. İİD kararları.

(134) 25. 4. 1955; 27. 3. 1958; 3. 3. 1958; 14. 2. 1958 ve 3. 1. 1953 günlü Yg. İİD kararları (Olgaç-Köymen No : 1171, 1777-1780).

(135) 20. 1. 1961 gün ve 10185/664 sayılı (neşredilmiştir).

sesi üzerinde 11.500 liralık bir borçtan dolayı ipotek mevcuttur. Borçlunun mesken ihtiyacı için de 40.000 lira takdir edilmiş idi. Bu durumda borçlunun hissesi tahmin olunan bedelle satılsa idi 30.000 lira elde edilecek ve bunun 11.500 lirası ipotek alacaklısına verilerek, borçluya 18.500 lira kalacaktı. Yargıtay borçlu bu para ile 40.000 liralık bir ev alamıyacağına göre, borçlunun meskeniyet iddiası varit değildir demektir. Fikrimizce kararda iki bakımdan isabet yoktur : 1 — Borçlu mesken olarak kullandığı gayrimenkulü üçüncü şahsa ipotek etmekle onun üzerindeki meskeniyet iddiasından vazgeçmiş sayılmaz. Esasen ileride görüleceği üzere haczedilmezlik sıfatından haciz tarihinden evvelki safhada yapılan peşin feragatlar hükümsüzdür. Borçlunun meskeniyet iddiasından vazgeçtiği kabul olursa dahi, bu sadece ipotek alacaklısına karşıdır. Zira, gene ileride görüleceği üzere, borçlunun muayyen bir alacaklıya karşı meskeninin haczedilmezlik sıfatından feragat etmesi, yalnız bu alacaklı hakkında hüküm ifade eder; borçlu o meskeni haczettirmek isteyen başka alacaklılara karşı meskeniyet iddiasında bulunabilir. 2 — Malın satışı neticesinde borçluya bırakılacak paranın başka bir ev alması yetiştirileceği gerekçesi ile, borçlunun meskeniyet iddiasını reddetmek ise, kanunun sarıh hükümlerine aykırıdır. Kanun (m. 82/12), borçlunun evinin kıymeti haliyle mütenasip bir ev alabilmesi için takdir olunandan daha fazla ise, ancak bu takdirde evin satılmasına müsaade etmektedir. Hattâ satış sırasında teklif edilen bedel, borçlunun hali ile mütenasip bir mesken alabilmesi için gerekli miktarı aşmıyorsa, satışın durdurulması ve evin borçluya bırakılması bizzat Yargıtay İİD'nin biraz evvel zikredilen kararları icabıdır. Hadisemizde, satış neticesinde elde edilen paranın borçlunun haliyle mütenasip bir mesken almaya kâfi gelmeyeceği sabit bulunduğu göre, ipotek alacaklısından başka alacaklıların bu hisseyi haczettirememeleri gerekirdi; bu sebeple Yg. İİD'nin biraz evvel zikredilen eski kararlarının isabetine kail bulunmaktayız.

Borçlu bir evin iştirak halindeki maliklerinden biri olup, başkaca meskeni bulunmazsa, bu iştirak halindeki mülkiyet hissesi (daha doğrusu bu hisseye düşecek hisse) m. 94'e göre haczolunur. Ancak bu hisselerin tahmini bedeli, borçlunun hali ile mütenasip bir ev alması için gereken paradan fazla değil ise, borçlu bu hisse üzerinde meskeniyet iddiasında bulunabilir. Hissenin satışı neticesinde elde edilecek para, borçlunun alacağı ev bedelinden daha

fazla ise, o takdirde hisse İİK m. 121'e göre satılır ve bedelinden, borçlunun hali ile mütenasip ev alabilmesi için gerekli miktar çıkarılıp borçluya verildikten sonra, kalan para alacaklılara paylaştırılır (136).

Borçlu bir apartmana sahip olsa ve bu apartmanın dairelerinden birinin kendisine mesken olarak bırakılmasını istese, o daire üzerinde kendisi lehine irtifak hakkı tesis edilmesi (137) diğer (cebrî icrada gayrimenkulü satın alacak olan) hissedarların muvafakatına bağlı olduğundan, cebrî icra yolu ile satışlarda böyle bir irtifak hakkı tesisi imkânı yoktur. Bu sebeple, apartmanın satılması ve bedelinden borçluya, hali ile mütenasip bir ev alabilmesi için gereken paranın verilmesi gerekir (138). Buna mukabil, borçlunun bir apartmanın meselâ iki dairesi üzerinde MK 753'e göre tesis edilmiş irtifak hakkı mevcutsa, bu dairelerden birinin borçluya bırakılmak suretiyle diğer daireye tekabül eden müşterek mülkiyet hissesinin haczedilerek satılması mümkündür. Bu hisse ile birlikte, o daire üzerindeki irtifak hakkının da alıcıya geçeceği yapılmakta olan mukavelelere şart olarak konulmakta olduğundan, irtifak hakkı da alıcıya geçer.

Borçluya ait bir tapunun konusu olan gayrimenkul üzerinde birden ziyade bina, meselâ bir ev, bir fabrika ve ayrıca boş ev arsası varsa, bu halde, borçlunun hali ile mütenasip evi için ayrı bir tapu çıkarılır ve bu ev borçluya bırakıldıktan sonra gayrimenkulün kalan kısmı haczedilip satılır. Bu iş, yani tapuca ifraz muamelesi yaptırılması işi borçluya aittir. Bunun için, icra dairesi borçluya gereken ifraz muamelesini yaptırması için münasip bir mehil verir. Borçlu bu mühlet içinde taksim ve ifrazın yapıldığını tapu kayıtları ile isbat ettiği takdirde, bu halde ev haricinde kalan gayremnekulleri satılır, ev kendisine bırakılır. Borçlu bu mühlet içinde ifraz muamelesini yaptırmazsa, tek tapudaki gayrimenkulün tamamı satılarak, elde edilen bedelden borçluya mesken ihtiyacını

(136) Karş. Olgaç-Köymen No : 1788, 1790 1791, 1792 deki Yg. İİD. kararları.

(137) Karş. MK m. 753 ve Tapu K. m. 26.

(138) Yg. İİD. 9. 4. 1954 gün ve 1462/1858 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1761; Gürsel, s. 101/436; Nedimoğlu s. 136).

karşılacak para verildikten sonra, artan para alacaklılara paylaşılır (139).

Borçlu alacaklılarını ızzar kastı ile objektif hüsünüyet kaide-lerine aykırı olarak (Karş. MK m. 2 II), meskeniyet iddiasında bulunduğu evi bir başkasına ipotek veya ferağ eder ve bu tasarruf hüsünüyet kaidelerine aykırılığı sebebiyle mahkeme kararı ile iptal edilirse, borçlu artık bu ev üzerinde meskeniyet iddiasında bulunamaz. Evin tamamı haczedilerek satılır (140).

Buna mukabil borçlu gayrimenkulünü İİK m. 36 gereğince Yargıtaydan tehiri icra kararı getirmek maksadiyle icra dairesinden mehil alabilmek için teminat göstermiş olsa dahi, o gayrimenkul üzerinde meskeniyet iddiasında bulunabilir (141).

Kanun mutlak olarak haczedilemeyeceğini bildirdiğı ve 82 inci maddenin 2, 3, 4, 5, ve 7 nolu bentlerinde saydığı malları, bu mallar esasen borçlunun kendisinin idi ise, ancak o takdirde haczedilemez olarak kabul etmiştir. Eğer borçlu bu bentlerde sayılan malları borçlanarak almış ise, bunları kendisinden satın aldığı şahsın semen alacağı için, o malların haczedilebilecekleri kabul edilmiştir (m. 82 son fıkra). Buna göre 82 inci maddenin 2, 3, 4, 5, ve 7 nolu bentlerindeki istisnalar, borcun bu eşya bedelinden doğmamış olması haline münhasırdır. Eğer, takip edilen borç bu bentlerdeki yazılı bir malın bedelinden doğmuş ise, satıcının semen alacağına karşı o malın kabili haciz olmadığı dermeyan edilemeyecektir. Burada 1 numaralı bent sayılmamıştır. Şu halde, Devletin borçlanarak aldığı bir malın bedelinden dolayı dahi Devlet aleyhine cebrî icra yoluna gidilemeyecek ve Devlete veresiye olarak satılan mal satıcısı tarafından haczettirilemeyecektir. Buna göre, Devlet malı hükmünde olan köy orta malı bir radyonun, bu radyo bedelinden doğan bir borç için haczedilemeyeceğine karar verilmiştir (142).

(139) Yg. İİD. 30.1.1950 gün ve 257/564 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1775; Türk İç. Külliyyatı 1/729; İleri Hukuk cilt 61, s. 995).

(140) Olgaç - Köymen No : 1795 ve 1796 daki Yg. İİD. kararları

(141) Yg. İİD. 4.3.1957 gün ve 1426/1700 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1830; Gürsel 103/445).

(142) Yg. İİD. 31.5.1943 gün ve 1676/1781 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1628).

M. 82 son fıkrada mesken haczi hakkındaki istisna sayılmamıştır (m. 82/12). Fakat, bunun bir unutmaya olduğunu zannetmekteyiz. Zira, borçlunun meyva veya sebze yetiştiricisi olması halinde, kendisinin ve ailesinin geçinmeleri için zaruri olan bağ ve bahçe (m. 82/7), satıcıdan borçlanılarak alınmış ise, bu bağ veya bahçenin satıcının semen alacağı için haczine müsaade edilmiştir (m. 82 son fıkra). Sadece bu hükmün kıyasen tatbiki suretiyle bile, mesken hacizleri hakkındaki istisnayı da buraya (m. 82 son fıkra) dahil saymak mümkündür (143). Zira, menfatler vaziyeti her iki halde de aynıdır. Kanunun gayesi, borçluyu üçüncü şahısların (satıcıların) zararına olarak bir ev sahibi etmek olamaz. Şu halde, borçlu meskeni kredi ile satın almış ve satıcı semen alacağından dolayı takipte bulunmuş ise, borçlu bu evin hali ile mütenasip bulunduğunu, bu sebeple bunun haczedilemeyeceğini satıcısı semen alacaklısına karşı dermeyan edememelidir. Buna mukabil Yg. İİD; m. 82 son fıkrada m. 82/12'nin zikredilmemiş olması sebebiyle (aksi ile kanıt metoduna uyarak) borçlunun hali ile mütenasip evinin satıcının semen alacağı için dahi haczedilemeyeceğine karar vermiştir (144). Yukarıda izah ettiğimiz sebeplerden dolayı, bu kararda isabet göremiyoruz (145). Fakat Yargıtayımızın tutumu bu olunca, satıcılara sattıkları gayrimenkul üzerinde semen alacaklarını temin için haiz oldukları kanunî ipotek haklarını (MK. m. 807) zamanında (MK m. 808 - üç ay) tapu siciline tescil ettirmelerini tavsiye etmekten başka bir iş kalmamaktadır. Esasen m. 82'nin sondan bir evvelki fıkrası mesken hacizleri bakımından MK m. 807 hükmünü mahfuz tutmaktadır. Buna göre, satıcı, mirasçı, hissedar ve müteahhitlerin kanunî ipoteğin tescilini isteyebilecekleri üç ay (146) içinde, evin maliki borçlu aleyhine rehmin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunmaları halinde, borçlunun buna karşı meskeniyet iddiasında bulunmasına imkân kalmıyacaktır. Fakat

(143) Postacıoğlu, s. 259.

(144) 13.3.1956 gün ve 1512/1485 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1760; Gürsel, s. 102/439); AD. 1956/5 563/564).

(145) Hazırlanan İİK değişikliği Tasarısında, mesken hacizlerinden bahseden 12 inci bent de son fıkraya alınmıştır. Tasarıda 82 inci maddenin son fıkrası şöyledir: «2, 3, 4, 5, 7 ve 12 numaralı bentlerdeki istisna, borcun bu eşya bedelinden tevellüt etmemesi haline münhasırdır.»

(146) Karş. MK m. 808 ve 809.

satıcı 3 aylık süre içinde kanunî ipotek hakkını tescil ettirmeyi şu veya bu sebeple ihmal etmiş ise, yapılacak haciz yolu ile **takipte** borçlunun gene meskeniyet iddiasında bulunamaması menfaatler vaziyetine en uygun düşen hal tarzıdır kanaatındayız.

Yola çıkmaya hazır bir gemi haczedilemez (TK m. 892). Fakat haczi icabettiren borç zaten bu yolculuk dolayısıyla yapılmış ise, o takdirde yola hazır bir geminin de haczedilmesi mümkündür (TK. m. 892).

Mesken hacizleri hakkındaki istisnayı incelerken görüldüğü üzere, kanun; borçlunun ihtiyaçtan büyük olan meskeni yerine, borçlu için lüzumlu bir mesken alınabilecek kadar paranın borçluya bırakılması şartı ile, o meskenin haczine müsaade etmektedir. İkame prensibi diyebileceğimiz bu prensibin diğer mal hacizlerinde de tatbik edilmesi uygun olur (147). Meselâ, fevkalâde kıymetli (gümüştten) bir sofrta takımı haczedilerek, bunun satılmasından elde edilecek bedelden borçluya normal evsafta bir sofrta takımı alabilecek kadar paranın bırakılması ve artanın alacaklıya verilmesi mümkün olmalıdır. Buna alacaklının borçlunun kıymetli bir malının normal evsafta bir mal ile değiştirilmesini isteyebilmek hakkı diyebiliriz (ikame prensibi). İkame prensibinin daha Mecelle'de hükme bağlandığını görmekteyiz (148).

İİK. m. 82'ye göre haczi caiz olmayan şeylerin incelenmesini bitirirken, bu hükümlerin 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki kanunun 70 inci maddesine de hemen tamamen alınmış olduğunu, bu sebeple yukarıdaki izahlarımızın 6183 sayılı kanuna göre yapılacak hacizlerde de cari bulunduğunu belirtmek yerinde olur.

M. 82'de borçlunun ve allesinin ihtiyaçları nazarı itibara alınarak haczedilemeyeceği bildirilen mal ve alacaklar (149), nafaka

(147) Bak. Ansay, s. 98; Belgesay, s. 180; Fritzsche, s. 167 ve Postacıoğlu, s. 256 - 258.

(148) Mecelle m. 999 «... Fakat kendisine (borçluya) bir ya iki kat elbise terk olunur. Şu kadar ki, ol medyunun (borçlunun) kıymetli elbisesi olup da madûnu ile iktifa kabil olursa, o elbise dahi satılıp semeninden kendisine bir kat ucuz elbise alınarak bakisi guremâya verilir.

Kezalik bir konağı olup da madûnu ana kifayet ederse ol konak satılıp semeninden haline münasip bir mesken alınır ve bakisi guremâya i'ta olunur.»

(149) m. 82/2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12.

alacaklıları tarafından haczettirilebilir (150). Zira bu malların ne nisbette haczedilemeyeceği borçlunun ve ailesi efradının ihtiyaçları göz önünde bulundurulurarak tesbit edilmektedir. Şu halde, haczedilemez olarak ayrılan malların bir kısmı, borçlunun nafaka vermekle mükellef olduğu aile efradı için borçluya bırakılmaktadır. Bu sebeple, bu malların nafaka alacaklıları tarafından haczinin caiz olması gerekir.

C) Özel kanunlara göre haczi caiz olmayan şeyler :

İİK m. 82/1' re göre, özel kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar da haczedilemez. Gerçekten İİK m. 82'den başka, bir takım özel kanunlar, konularını teşkil eden mal, alacak ve hakların haczedilemeyeceği hakkında özel hükümler ihtiva etmektedirler. Adetleri oldukça çok olan bu istisnaî özel kanun hükümlerinin bir listesini (tamamlığı hakkında hiç bir iddiada bulunmadan) vermekte fayda umuyoruz :

1 — Kefalet sandığına kefalete tâbi memurlar tarafından yatırılan paralar (mevduat) ilgili dairenin muhtemel tazminat hakkına karşı teminattır. Bu paraların haczi caiz ise de (memurun alacaklıları tarafından), paralar üzerine konacak hacizler ancak paraların sahiplerine verileceği zaman tenfiz olunur (151).

2 — Ölen milletvekillerinin ailelerine 1683 sayılı kanun gereğince verilecek tazminat borç için haczedilemez (152).

3 — Hükümetçe iskân edilenlere borçlu veya borçsuz olarak iskân yolu ile verilen gayrimenkuller on yıl süre ile haczedilemez (153). Bundan başka aynı kanunun 16 mncı maddesinin C fıkrasındaki torunların Ç ve D fıkrasındaki çocukların, üvey çocukların ve evlâtların hisseleri evleninceye kadar hiç bir suretle haczolunmaz (154).

4 — Tarım satış Kooperatifleri ile birliklerinin ortaklık payla-

(150) Karş. Olgaç - Köymen No : 1705, 1837 ve 1838 deki Yg. İİD. kararları; Postacıoğlu, s. 262; Belgesay, s. 168.

(151) 2489 S. Kefalet Kanunu m. 11.

(152) 2507 sayılı kanun (1683 sayılı BMM âzasının tahsisat ve harcirahları hakkında kanun'a ek).

(153) 2510 sa. İskân Kanunu m. 30.

(154) 2510 s. K. m. 16/F).

rı (155) ve Ekonomi Bakanlığının izni ile aldıkları gayrimenkul mallar haczedilemez (156).

5 — Tarım kredi kooperatiflerinin ortaklık payları ortakların kooperatiften başkasına olan borçları için haczolunamaz. Bunlar kooperatife rehnedilmiş sayılır ve hiç bir suretle ortaklar tarafından satılamaz (157). Tarım kredi kooperatifleri ortaklarının bütün ürünleri, hayvanları ve tarımsal üretim araçları haczedilemez (aynı kanun m. 12 I). Tarım satış kooperatifleri olan yerlerde bu kooperatiflerin elinde bulunan ortakların ürünleri üçüncü şahısların alacağı için icra dairelerince doğrudan doğruya haczedilemez. Ancak tarım kredi kooperatifinin alacağından artacak para ile ortağa olduğu gibi verilecek veya elinde bırakılacak ürünler haczolunabilir (Aynı kanun m. 12 II).

6 — T. C. Ziraat Bankasının, T. C. Ziraat Bankası kanununun 39 uncu maddesi haricinde kalan ziraî alacaklarına karşı küçük ve büyük çiftçilerin borç senesinde teminat olarak gösterecekleri mahsulleri ile hayvanları ve zirai istihsal vasıtaları üzerinde bankanın kanunî rehin hakkı vardır. Üçüncü şahıs alacaklılar tarafından ancak bu rehin bedelinden fazlası haczedilebilir (158).

7 — Noter yardım sandığının mevcudunu teşkil eden paralar hiç bir suretle haciz (ve temlik) edilemez (159).

8 — 4178 sayılı kanun gereğince verilen zamlar borç için haczolunamaz (160).

9 — Devlet memurlarına verilen her çocuk için aylık on lira çocuk zammı ile doğum ve ölüm yardımları (161) borç için haczedilemez (162).

10 — 4772 sayılı iş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortaları kanunu gereğince bağlanacak gelir ve sağlanacak yardım

(155) 2834, s. Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri hakkında kanun m. 8.

(156) 2834 S. K. m. 13.

(157) 2836 sayılı Tarım kredi kooperatifleri kanun m. 7.

(158) 3202, s. T. C. Ziraat Bankası Kanunu m. 42.

(159) 3456, s. Noterlik K. m. 84 son fıkra.

(160) 4178 sayılı memur ve müstahdemlere verilecek fevkalâde zam hakkında kanun m. 12.

(161) Bak. 3656, s. Ka. ek 4598 s. Ka. m. 7. ve buna ek 5504 s. K. m. 1.

(162) 4598, s. K. m. 8.

paraları (m. 69) ile 5502 sayılı hastalık ve analık sigortası kanununa göre bağlanacak gelir ve sağlanacak yardım paraları (m. 39) haczedilemez.

11 — 4753 sayılı kanuna göre verilen gayrimenkuller ve işletme vasıtaları bunların bedelleri, kanunun 47 inci maddesine göre Ziraat Bankasında kurulu özel fondan açılan kredilerden doğan borçlar tamamıyla ödenmedikçe, tüzel ve gerçek kişilerin alacakları için haczedilemez (4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu m. 54). Borç daha evvel ödenmiş olsa bile, verilen gayrimenkul ve işletme vasıtaları borçlanma tarihinden başlayarak 25 yıl müddetle haczolunamazlar (aynı kanun m. 58). Toprakları yetmediğinden dolayı adı geçen kanun gereğince kendilerine arazi verilenlerin evvelce tasarrufları altında bulunan gayrimenkuller de, bunlar üzerindeki mevcut hacizler saklı kalmak şartıyla aynı müddetle haczolunamazlar (Aynı kanun m. 55).

12 — İnönü armağanları borç için haczedilemez. Armağanı hak edenin ölümü halinde armağan mirascılarına verilir ve mirasçılar da bu haczedilmezlik hükmünden faydalanırlar (163).

13 — PTT'nin nakit ve üçüncü şahıslardan alacakları müstesna tekel hizmetlerine tahsis edilmiş bulunan malları haczedilemez (164).

14 — 6188 sayılı Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz yapılan binalar hakkındaki kanuna göre belediyelerce tahsis olunan arsalar üzerine inşa edilen binalar 10 yıl süre ile satılamazlar (ölüm, emeklilik ve memuriyet nakli halleri ile Türkiye Emlâk Kredi Bankasının ipotekli alacağından dolayı yapılacak satışlar bundan müstesnadır m. 19). Bu binalar kanundan ötürü 10 sene satılamadıklarına göre, bu süre içinde haciz de edilememelidirler.

15 — 6245 sayılı Harcirah Kanununa göre ödenecek istihkaklar borç için haczedilemez (m. 61).

16 — Madenlerin işletilmesine lüzumlu kuyu, ocak ve galeriler, makineler, binalar, yer altında ve yer üstünde kullanılan her türlü nakil vasıtaları madenin çıkarılması, temizlenmesi, izabesi

(163) 4933, s. İnönü Armağanları Kanunu m. 13.

(164) 6145, s. T. C. Posta ve Telgraf ve Telefon işletmeleri kuruluşuna dair kanun m. 13.

(eritilmesi) gibi cevherin kıymetlendirilmesine yarayan alet ve tesisler ve bir senelik işletme malzemesi üzerine haciz (veya ihtiyatî tedbir) konulamaz. Ancak işletme hakkı ile kül teşkil eden yukarıdaki tesis, vasıta, alât ve malzemenin heyeti umumiyesi veya çıkarılmış cevherlerle bu cevherlerin bakiyeleri ve cürufu üzerine haciz (ve ihtiyatî tedbir) konulabilir (165).

17 — 6772 sayılı Devlet ve ona bağlı müesseselerde çalışan işçilere ilâve tediye yapılması hakkındaki kanuna göre yapılacak ilâve tediyeler borç için haczedilemez (m. 4 II).

18 — 6831 sayılı Orman Kanununun 31 inci maddesi gereğince, köylülere zatî ihtiyaçları için onda bir tarife bedeli karşılığında verilen kerestelik ağaç, tomruk ve yakacak odun haczedilemez (m. 31 f. VI).

19 — 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu anlamındaki bir eser sahibinin ve mirasçılardan birinin mülkiyeti altında bulunan henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde ve asılları, sinema eserleri hariç olmak üzere az evvel zikredilen eserlerin sahiplerinin bunlar üzerindeki malî hakları (karş. m. 20-29) ve eser sahibinin malî haklara dair hukukî muamelelerden doğan paradan gayri alacakları (karş. m. 66-70) haczedilemez (m. 61). Ancak İİK m. 24 ve 30 hükümleri mahfuzdur. Yani müellif henüz yayınlamadığı bir eserin aslını başkasına temlik eder ve tesliminden imtina ederse, alacaklı mahkemeden eserin aslının teslimi hakkında bir ilâm alıp bunu İİK m. 24 gereğince icraya koyabilir. Bundan başka, müellif bir kimse ile yaptığı akit ile, ona karşı bir eser yapmak veya yazmak mükellefiyeti altına girmiş ve bu mükellefiyeti yerine getirmediği için diğer taraf o işin yapılması hususunda mahkemeden bir ilâm almış ise, bu ilâm da İİK m. 30'a göre icraya konulabilecektir.

Buna mukabil, alenileşmiş bir eserin müsveddesi veya aslı yayınlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları, eser sahibinin korunmaya lâyık olan manevî menfaatlarını ihlâl etmemek şartı ile alenileşmiş bir eser üzerindeki malî hakları ve eser sahibinin malî haklara dair hukukî muamelelerden doğan para alacakları haczedilebilir (m. 62).

(165) 6309, s. Maden kanunu m. 113.

20 — Umumî mağazalara tevdi olunan eşya umumî mağazanın borcundan dolayı haciz olunamaz (TK. m. 753).

21 — Yola çıkmaya hazır bir gemi haczedilemez; fakat haczi icabettiren borç zaten bu yolculuk dolayısıyla yapılmışsa, geminin haczi caizdir (TK. m. 892 I).

22 — 1711 sayılı Tasarruf Sandıkları Hakkındaki kanuna göre kurulan tasarruf sandıklarındaki mevduattan 1000 liraya kadar olan kısım haczolunamaz; yalnız bunun faizi haczolunabilir (m. 4). Tasarruf sandıklarından maksat bu kanunun 1'inci maddesinde belirtildiği gibi, özel idare ve belediyelerin hükûmetin müsaadesi ile açtıkları sandıklardır.

Ziraat Bankasının kefaleti altında bulunan (İstanbul) Emniyet Sandığı bu kanun hükümlerinden istifade eder (m. 11). Bu sebeple, Emniyet Sandığındaki mevduatın da 1000 liraya kadar olan kısmı haczolunamaz. Bundan başka 11 inci maddeye göre, bu kanun hükümlerini kabul ettikleri takdirde milli bankalar da hükûmetin mezuniyetiyle müstakil tasarruf sandıklarını veya tasarruf sandıkları servislerini vücuda getirebilirler. Bildiğimize göre, T. C. Ziraat Bankası bu hükme istinaden tasarruf sandığı olma izni almıştır ve bu sebeple Ziraat Bankalarındaki mevduatın 1000 liraya kadar olan kısmı haczedilemez.

Yğ. İİD'nin bir kararında (166), T. C. İş Bankasının da tasarruf sandığı selâhiyetinin bulunduğu bildirilmekte ise de, ilgililerden öğrendiğimize göre İş Bankasının bu selâhiyeti olmadığı gibi, T. C. Ziraat Bankasından gayri hiç bir bankaya böyle bir yetki verilmiş değildir (167).

(166) 30.12.1944 gün ve 3856/3953 sayılı (Nedimoğlu, s. 130).

(167) Böylece, bugün Emniyet Sandığı ve Ziraat Bankalarındaki mevduatın 1000 liraya kadarı haczedilemezken, diğer milli bankalardaki mevduatın tamamı haczedilebilmektedir. Bu ise, bankalar arasında sebepsiz bir ikilik yaratmaktadır. 1711 sayılı kanunun 4 üncü maddesindeki 1000 liralık muafiyetin gayesi, özel idare ve belediyelerin hükûmetin müsaadesi ile açmış oldukları tasarruf sandıklarının kurulmasını teşvik etmek ve halkı tasarrufa alıştırmaktır. Halbuki, bu teşvik gayesi Emniyet Sandığı ve Ziraat Bankası için varit değildir. Bunlardan bilhassa Ziraat Bankası, bugün en büyük Dünya bankaları arasında sayılacak derecede gelişmiştir. Bu se-

§ 2 KISMEN HACZİ CAİZ OLAN ŞEYLER (m. 83).

İİKm. 83'e göre, maaşlar, ödenek, her nevi ücretler (1), intifa hakları (yani intifa hakkının kullanılması) ve hasılatı, ilâma müstenit olmayan nafakalar, emekli maaşları, sigortalar veya emekli sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar ancak kısmen haczedilebilirler. Bu maaş ve ücretlerden borçlu ve ailesinin geçinmeleri için lüzumlu olan miktar çıkarıldıktan sonra, kalan para kabili hacizdir.

Maddedeki ücret mefhumuna her çeşit ücretler dahildir. Öğrenci bursları da buraya dahildir, yani bursların da kısmen haczi caizdir (2). Bundan başka, bu maddedeki ücretler tâbirine müstakil kazancı olan sanat, ticaret ve serbest meslek erbabı kimselerin gelirleri de dahildir (3).

Maddede ilâma müstenit olmayan nafakaların kısmen haczedilebileceği hükme bağlanmıştır. İlâma müstenit nafakalar ise tamamen haczedilemez. Zira, mahkeme nafaka alacaklısının zaruri ihtiyacını nazara alarak nafakayı takdir etmiştir (4).

beple, bu bankaya veya Emniyet Sandığına yatırılan mevduata bir üstünlük tanımaya artık lüzum kalmamıştır. Borçlunun diğer millî bankalarda veya elinde bulunan parasının tamamı borç için haczedilebilirken, aynı kimsenin Ziraat Bankası veya Emniyet Sandığındaki parasının 1000 liraya kadar olan kısmının haczedilememesini haklı gösterecek hiç bir sebep yoktur kanaatindeyiz. Bundan dolayı, 1711 sayılı kanunun 11 inci maddesinin kaldırılması uygun olur (Bak. İcra ve İflâs Kanunu Değişikliği hakkında Düşünceler; Ankara 1962, isimli etüdümüz sayfa : 49 - 50).

- (1) Buradaki maaş ve ücretler, borçlunun kendi isteği ile çalışması karşılığı almaya hak kazandığı maaş ve ücretlerdir. Yoksa borçlunun emeği, yani işgücü haczedilemez. Yani işsiz olan borçlu zorla çalıştırılarak, alacağı ücretin İİK. m. 83 e göre haczedilmesi caiz değildir.
- (2) Olgaç - Köymen No : 1863 ve Gürsel, s. 104/453 deki 10.4.1952 gün ve 1815/1594 sayılı Yg. İİD. kararı.
- (3) Bak. İsv. Fed. Mah. nin 5.11.1958 günlü kararı (Ankara Barosu Dergisi 1960/4 - 5 s. 236 - 237 deki tercümemiz. (Yg. İİD. de lokanta hasılatının kısmen haczedilebileceğini kabul etmekle, aynı fikre tarafdar bulunmuştur. (Olgaç - Köymen No : 1872 deki 16.10.1939 gün ve 3118/4350 sayılı Yg. İİD. kararı).
- (4) Olgaç - Köymen No : 1866, 1869 ve 1873 deki İİD. kararları.

Emekli maaşları da ancak kısmen kabili hacizdir. Buna mukabil Emekli Sandığı tarafından iade edilen aidat (5), emekli maaşı olmadığından, bunun tamamı haczedilebilir (6).

Borçlunun maaşı da kısmen haczedilebilir. Ancak borçlu, muvafakat ederse (ki bu muvafakat şifahen bile olabilir) maaşının tamamı veya bir kısmı haczedilebilir (7).

Bu saydığımız maaş ve ücretlerin, borçlunun ve ailesinin geçinmeleri için lüzumlu olan kısmı haczedilemeyip, ancak bunun haricinde kalan kısmı üzerine haciz konulabilir. Buradaki aile tâbirini de m. 82'de incelediğimiz üzere geniş mânada almak gerekir. Borçlu ve ailesinin geçinmeleri için lüzumlu olan miktar, icra memuru tarafından borçlu ve ailesi efradına dahil kimselerin sosyal, sıhhî ve tahsil durumlarına göre takdir edilir. İcra memuru bu takdiri kendisi yapabileceği gibi, bunun için bir bilirkişiye de başvurabilir. İcra memurunun bu takdir kararı aleyhine borçlunun ve ailesi efradının tetkik merciine şikâyet hakları tabiatıyla mevcuttur.

Kanunumuz İsviçreden farklı olarak, bu maaş ve ücretlerin dörtte birinin her halde haczolunacağını hükme bağlamaktadır. Buna göre, icra memuru, ücretin dörtte birini her halde haczedecek, fakat haczedeceği ücretin azami haddini tâyin ederken borçlu ve ailesinin ihtiyacını göz önünde bulunduracaktır. Tatbikatta ekseriya maaş ve ücretlerin dörtte birinin haczi ile yetinilmektedir. Borçlunun aldığı ücretin her halde dörtte birinin haczedilmesi mecburiyeti, az ücretli kimseler için sert bir hükümdür. Meselâ 100 lira ücretli bir kimsenin ücretinin 25 lirası mutlaka haczedilecektir. Halbuki o kimsenin ve ailesinin geçinmeleri için 100 lira ekseriya kâfi gelmiyecektir. 6183 Sayılı Kanun (m. 71 II), «100 lirayı aşmayan aylık gelirlerin % 10'undan fazlasının haczolunamayacağını» hükme bağlamakla, bu sertliği kısmın yumuşatmıştır (7 a). Bundan başka, İş Kanununun 23 üncü maddesine göre, İş Kanununa tâbi

(5) Karş. 5434 sayılı T. C. Emekli San. K. m. 87.

(6) Olgaç - Köymen No : 1860 ve Gürsel, s. 105/454 deki 22.2.1954 gün ve 860/953 sayılı Yg. İİD. kararı

(7) Olgaç - Köymen No : 1862, 1864 deki 5.5.1953, 3.3.1953, 11.3.1952 günlü Yg. İİD. kararları.

(7 a) Buna benzer bir hükmün İİK m. 83 e de eklenmesi hakkında bak. İcra ve İflâs Kanunu Değişikliği hakkında Düşünceler, Ankara 1962, adli etüdümüz, s. 41 - 42.

işçi ücretlerinin ayda 60 liraya kadar olan kısmı haczedilemez (8). Bu hüküm de, az ücret alanları korumaya matuf bir hükümdür ve bütün işçilere (İş Kanununa tâbi olmayanlara da) ve ücretlilere teşmili uygun olur. Buna göre, işçi ücretinden ilk önce 60 lira çıkarılacak, kalan paranın borçlu ve ailesinin geçimi için lüzumlu olan miktarından fazlası bu miktarın dörtte birinden az olmamak üzere haczedilebilecektir (9).

Borçlunun maaş veya ücreti bir alacaklısı tarafından kısmen haczedildikten sonra ikinci alacaklısı bu maaş ve ücret üzerine haciz koydurmak isterse (bu arada borçlu ve ailesinin ihtiyaçlarında bir değişiklik olmadığı müddetçe), bu ikinci alacaklı da ancak, birincinin haczettirdiği ücret miktarı üzerine haciz koydurabilir. İkinci alacaklının birinci hacze iştirak hakkı (karş. İİK m. 100-101) varsa, haczedilen ücret miktarı bu iki alacaklı arasında alacakları nisbetinde taksim edilir. İkinci alacaklının birinci hacze iştirak hakkı yok ise, bu takdirde ikinci alacaklının birinci alacaklının alacağına ödenmesine kadar ikinci derecede beklemesi gerekecektir.

Borçlunun maaş veya ücretine nafaka alacağından dolayı haciz koydurulursa, nafaka miktarı mahkemece borçlu ve nafaka alacaklısının geçinmeleri göz önünde bulundurularak tesbit edilmiş olacağından ve esasen nafaka alacaklısının borçlunun maaşından intifa hissesi bulunduğundan nafaka miktarının tamamı için borçlunun maaş ve ücreti kabili hacizdir. Borçlunun ücreti nafaka alacaklısından önce başka bir alacaklı tarafından haczedilmiş ise, aynı gerekçe ile, borçlunun ücretinden ilk önce nafaka alacağı kesilir ve kalan miktardan borçlu ve ailesinin geçinmeleri için ayrılacak para dışında kalan miktarı üzerinde ve her halde borçlunun nafaka çıktıktan sonraki ücret tutarının dörtte biri üzerinde ilk haciz koyduran alacaklının haczinin devam etmesine karar verilir (10).

(8) Gemi adamları ücretlerinin de ayda 60 liraya kadar olan kısmının haczi (ve temliki) caiz değildir (6379 sayılı Deniz İş Kanunu m. 28 f. I) Bu 60 liranın hesabında gemi adamının infak, iâşe ve iskânına mecbur olduğu aile fertlerine tahsis edilen meblâğlar ithal edilmez (aynı madde f. II).

(9) Yg. İİD. 10.7.1941 gün ve 2810/2806 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1870).

(10) Olgaç - Köymen No : 1858, 1867 ve Gürsel, s. 104/451 deki Yg. İİD kararları.

§ 3 HACZEDİLMEZLİK SIFATINDAN FERAGAT :

Borçlunun hacizden evvelki bir safhada bir mal, maaş veya ücretinin haczedilmezliği sıfatından feragat etmesi hükümsüzdür (1) Zira, borçlu hacizden evvel böyle bir feragatın neticelerini tahmin edemez. Bundan başka, bir malın haczedilemez olduğu ancak borçlunun ve ailesinin haciz anındaki durumuna göre tesbit olunur. Buna mukabil Yg. İİD; bilhassa maaş ve ücret hacizlerinde, bunların tamamen (m. 82/9) veya kısmen (m. 83) haczedilmezlik sıfatından hacizden daha evvelki bir safhada feragat edilebileceğine karar vermektedir (2).

Fikrimizce, borçlunun ve ailesinin hakiki ihtiyaçları ancak haciz sırasında anlaşılabilirliğinden ve borçlu daha evvelki bir feragatın neticelerini hacizden evvel gereği gibi tahmin edemeyeceğinden, bu kararlarda isabet yoktur ve hacizden evvelki feragatlar hükümsüzdür.

Buna mukabil, borçlunun haciz safhasında ve ondan sonraki bir devrede muayyen mal, maaş ve ücretlerin haczedilmezlik sıfatından feragat etmesi caizdir (3). Bu feragat borçlunun sarıh bir beyanı ile olabileceği gibi, haczi caiz olmayan bir malın haczedilmesine karşı şikâyet hakkının kullanılmaması suretiyle zımnî de olabilir. Borçlu haciz sırasında sarıh bir irade beyanı ile bir malın haczedilemezlik sıfatından feragat etmiş ise, bu feragattan sonradan vazgeçmesinin bir hükmü yoktur (4).

Borçlu bir gayrimenkulün satışını vaad eder ve fakat sonradan o gayrimenkulü satıp ferağ ve takririni vermezse, alıcının borçluya vermiş olduğu paranın geri verilmesi zımında borçlu aleyhine yaptığı icra takibinde, borçlu satmağı vaadettiği gayrimenkulü için meskeniyet iddiasında bulunamaz. Zira, borçlu satış vaadi ile o gayrimenkule ihtiyacı bulunmadığını bildirmiş, binnetice o gay-

-
- (1) Ansay, s. 96; Postacıoğlu, s. 252; Fritzsche, s. 187 ve Berkin agm., s. 114.
 - (2) Olgaç - Köymen No : 1748 ve 1864 deki 5.5.1953, 3.3.1953 ve 11.3.1952 günlü Yg. İİD. kararları.
 - (3) Ansay, s. 96; Postacıoğlu, s. 252; Berkin agm., s. 114 - 115; Olgaç - Köymen No : 1697, 1747, 1828 ve 1862 ve Gürsel, s. 97/417 deki Yg. İİD. kararları.
 - (4) Olgaç - Köymen No : 1697 ve 1747 ve Gürsel s. 97/417 deki Yg. İİD. Kararları.

remenkulün haczedilemezlik sıfatından zımnen feragat etmiş demektir (5).

Borçlunun muayyen bir alacaklıya karşı haczedilmezlik sıfatından feragati, yalnız bu alacaklı hakkında hüküm ifade eder; o malı haczettirmek isteyen başka bir alacaklıya karşı borçlu o malın haczedilmezliğini dermeyeran edebilir (6).

Murisin bir mal (meselâ mesken) hakkındaki haczedilmezlik sıfatından feragat etmiş olması, mirascılara karşı yapılan icra takibi sırasında mirascıları bağlamaz (7).

Borçlu rehin alacaklısına karşı, ona mukavele ile rehnemiş olduğu malın haczinin caiz olmadığı iddiasında bulunamaz (8). Ancak borçlunun bir malını başkasına rehnemiş olması, o malın haczedilmezlik sıfatından feragat ettiği anlamına alınmamalıdır. Borçlu rehin alacaklısından gayri alacaklılara karşı o malın haczinin caiz olmadığını ileri sürebilir. Rehın alacaklısına karşı bu iddiada bulunamaması ona karşı haczedilmezlik sıfatından feragat etmiş olmasından ziyade, rehin hakkının bir icabıdır.

Bu söylenenler akdî rehin hakkı içindir. Borçlu, hapis hakkı alacaklısına karşı, üzerinde hapis hakkı iddia edilen malların haczinin caiz olmadığını dermeyeran edebilir. Bu husus kiralayanın hapis hakkı bakımından açıkça kabul edilmiştir. BK m. 267 III'e göre, borçlu kiracının haczi caiz olmayan malları üzerinde, kiralayanın hapis hakkı yoktur. Federal Mahkeme (9), borçlunun haczi caiz olmayan malları üzerinde Medenî Kanununun 864 üncü maddesine göre de hapis hakkı olamayacağını kabul etmiştir. Federal Mahkemeye göre; kiralayanın hapis hakkına karşı vaki haczedilemezlik iddiasının şikâyet, Medenî Kanununun 864 maddesindeki hapis hakkına karşı vâki haczedilmezlik iddialarının ise, itiraz yoluyla dermeyeran edilmesi lâzımdır 10).

(5) Olgaç - Köymen No : 1833, 1834 ve 1835 deki Yg. İİD. kararları.

(6) Bak. Ansay, s. 97; Postacıoğlu, s. 255 - 256.

(7) Yg. İİD 26.2.1940 gün ve 786/995 sayılı (Olgaç - Köymen No : 1829).

(8) Karş. BGE 78 III No : 2.

(9) BGE 83 III No : 10.

(10) BGE 83 III No : 10.

§ 4 — HACZEDİLMEZLİK SIFATININ TAYİNİ :

Bir malın haczinin caiz olup olmadığının, haczi yapan memur tarafından resen nazara alınıp tesbit edilmesi lâzımdır. Borçlunun bu husustaki iddiaları haczi yapan memurun karar vermesini kolaylaştırır. Fakat bir malın haczinin caiz olup olmadığına karar verecek olan haczi yapan icra memurudur.

Haczi yapan memur bir malın haczinin caiz olmadığına karar verirse, alcaklı buna karşı müddeti içinde şikâyet yoluna gidebilir. Bilâkis, icra memuru borçlunun haczi caiz olmadığını ileri sürdüğü bir malı kabili haciz sayarak haczetmişse, bu halde de borçlunun buna karşı şikâyet yoluna gitmeye hakkı vardır. Şikâyet icra tetkik mercii tarafından incelenir. Demek ki, icra tetkik mercii, bir malın haczinin caiz olup olmadığı hakkındaki ihtilâfa ancak şikâyet üzerine el koyar ve bunu inceler. Yoksa, bu hususu birinci derecede bir makam olarak incelemeye yetkili değildir. Bir malın haczinin caiz olup olmadığını tayine birinci derecede yetkili olan haczi yapan icra memurudur. İcra tetkik mercinin şikâyet üzerine verdiği karar da nihai olmayıp kabili temyizdir (1).

Yalnız, Yargıtay mesken hacizleri bakımından icra memurunun her halde borçlunun meskenini haczetmesini ve bunun haczinin caiz olup olmadığının tetkik mercii tarafından karara bağlanmasını kabul etmektedir (2). İcra memurunun haczedilmezlik kararı aleyhine yapılan şikâyetin incelenmesine kadar, borçlunun evini satıp devretmesi ihtimalini bertaraf eden bu tefsir tarzı, pratik ihtiyaçlara cevap vermesi bakımından isabetlidir. Kanun bu yolda değiştirilerek, icra memuru borçluya ait kıymetli malları mutlaka haczetmeli ve bu malların haczinin kabil olup olmadığına icra tetkik mercii karar vermelidir (3). Bu suretle, icra memurunun

- (1) Bak. İİK. m. 363/4 ve Yg. İİD nin 13.1.1961 gün ve 10061/587 sayılı kararı (İlmî ve Kazaî İçtihatlar Dergisi 1961/5 s. 360).
- (2) Bak. Yg. İİD. nin 18.6.1954 gün ve 2793/2935 sayılı kararı (Olgaç - Köymen No : 1814 ve Gürsel, s. 101/435); Postacıoğlu, s. 263; Olgaç - Köymen, s. 668.
- (3) Tasarıda bu husus ev ve meslek eşyası için kabul edilmiştir. Tasarının 82 a maddesi aynen şöyledir : «İcra memuru, haczi caiz olmayan mallardan, ev ve borçlu nezdinde bırakmak kaydıyla bir meslek ve sanatın icrasına müteallik eşyayı haczetmek ve mal gayrimenkulsel tapuya şerh verdirmek mecburiyetindedir. Bu suretle haczedilip be-

bir takdir hatası neticesinde haczi caiz olan bir malın haczinin caiz olmadığına karar vermesi halinde, tetkik merciinin bu husustaki kararı gelinceye kadar borçlunun bu malı elden çıkarmasına mâni olunabilecektir (4).

Borçlunun, icra memurunun haczi caiz olmayan bir malı hakkındaki haciz kararına karşı yapacağı şikâyet kaideten müddete tâbidir (İİK m. 16). Fakat, borçlu için çok zaruri eşyaların haczedilmesi ve bu suretle borçlunun tahammül edilmez bir hale sokulması halinde, insaniyet ve âmme intizamı mülâhazaları ile bu husustaki şikâyetin müddetsiz olması kabul edilmektedir (5). İİK m. 82 fıkra II, «Mesken hacizlerinde ihale tarihine kadar şikâyet caizdir» (6) demekle, müddetsiz şikâyeti mesken hacizleri bakımından kabul etmiştir (7). Fakat, bu müddetsiz şikâyetin borçlu için mesken gibi ve hattâ meskenden daha zaruri eşyaların haczi halinde de kabul edilmesi gerekir; ezcümle, giyim, yiyecek, yakacak ve yatak eşyası gibi (8). Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi, İskân Kanununun 30 uncu maddesine göre verilmiş gayrimenkullerin kabili haciz olmadığına dair şikâyetin müddete tâbi olmadığına karar vermiştir ki (9), burada Yargıtayın âmme intizamı mülâhazası ile hareket ettiği söylenebilir.

hemehâl borçlu yedinde bırakılan malın borçlunun elinden alınabilmesi için şikâyette bulunmak külfeti alacaklıya terettüp eder.»

- (4) Bak. Postacıoğlu, s. 263.
- (5) BGE 71 III No. 37; 75 III No. 2; 76 III No. 10; 80 III, s. 24; Fritzsche s. 187; Postacıoğlu, s. 263 - 264.
- (6) Fakat, bu hüküm tatbikatta kötüye kullanılmaktadır. Kötü niyetli borçlular, satış gününden az evvel, hattâ satış günü satış saatından az önce meskeniyet iddiasında bulunmakta ve böylece satışı geciktirmektedirler. Bu gibi durumlara meydan verilmemesi için, hazırlanan İİK değişiklik tasarısında, mesken hacizlerindeki müddetsiz şikâyet imkânı kaldırılmıştır.
- (7) Borçlu, meskeniyet iddiasının keşfen incelenmesi için gerekli masrafı kendisine verilen kesin mehil içinde ödemezse, meskeniyet iddiası hakkındaki şikâyetinden vazgeçmiş sayılır (Yg. İİD. nin 19.4. 1956 gün ve 2303/2332 sayılı kararı - Olgaç - Köymen No : 1764 -).
- (8) Karş. Fritzsche, s. 187; Postacıoğlu, s. 264.
- (9) 5.2.1948 gün ve 552/522 sayılı karar (Olgaç - Köymen No. 1825).

Haciz sırasında elindeki bir malı başkasının mülkü olarak gösteren (İİK m. 96, I ve m. 102, I) borçlu bu malın aynı zamanda haczinin caiz olmadığı iddiasında ise, bu iddiasını yedi günlük şikâyet müddeti içinde (İİK m. 16, I) şikâyet yolu ile dermeyan etmelidir. Borçlu, şikâyette bulunmamışsa, alacaklının istihkak dâvasını kazanması halinde, artık o malın haczinin caiz olmadığı iddiasında bulunamaz. Borçlu, şikâyet etmiş ise, evvelâ şikâyetin halledilmesi ve şikâyetin reddi halinde istihkak dâvasına bakılması gerekir. Borçlunun şikâyeti kabul olunur, yani malın haczinin caiz olmadığına karar verilirse, artık istihkak dâvasına bakılmasına lüzum yoktur. Zira, istihkak dâvası ancak haczi caiz mallar hakkında mümkündür (10), Keza, bir mal hakkında borçlu haczedilmezlik ve bir üçüncü şahıs da istihkak iddiasında bulunursa, haczedilmezlik iddiasının istihkak iddiasından evvel halledilmesi gerekir. Malın haczinin caiz olduğu neticesine varılırsa, ancak o zaman istihkak dâvasının incelenmesi gerekir (11).

(10) Bak. BGE 84 III No. 11.

(11) Bak. BGE 83. III No : 6.